

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

DUHA

Informace
o knihách
a knihovnách
z Moravy

studie/články
medailon
konference/akce
informace pro knihovny
z činnosti MZK
recenze
rozhovor

1 / 2010

Obsah

úvodník		1
studie/články	Alter ego čtenář – <i>Kateřina Homolová</i>	2
	Co je a co není psychoterapie? – <i>Jaroslava Dosedlová</i>	7
	Děckaři ve zbrani – <i>Eva Komínová, Lenka Václavíková Antořová</i>	13
	Projekty Národní pedagogické knihovny Komenského na podporu čtenářské gramotnosti – <i>Ivana Hutařová</i>	17
medailon	Knihovnická setkávání s básníkem – <i>Jana Černá</i>	20
	Dům U Mikuláška – <i>Věra Mikulášková</i>	21
	Jiří Potáček – 70 – <i>Jaromír Kubíček</i>	22
konference/akce	Výstava k poctě Ludvíka Kundery – <i>Romana Macháčková</i>	24
	Konference NAKLIV – <i>Eva Dohnálková</i>	25
	Německý spisovatel Peter Becher v Brně – <i>Eliška Vrbová</i>	26
	Knihy ve 21. století – sedmý ročník knihovnické konference se již tradičně konal na půdě Slezské univerzity v Opavě – <i>Libuše Foberová</i>	27
informace pro knihovny z činnosti MZK	Využití Google Analytics v prostředí knihoven – <i>Martin Čech</i>	30
	Digitalizační a mikrofilmovací centrum Finské národní knihovny – <i>Pavla Švástová</i>	38
	Elektronické knihy na požádání – <i>Věra Pospíšilíková</i>	40
recenze	Proměny – <i>Josef Holcman</i>	40
	Vyhnání české Němky – <i>Norbert Holub</i>	43
rozhovor	s Vítém Richterem – <i>Libuše Nivnická</i>	45

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 24 (jaro 2010), číslo 1.

Vedoucí redaktorka **Jana Nejezchlebová**, výkonná redaktorka **Helena Kabátová**.

Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu,
nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

telefon 541 646 128

duha@mzk. cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na obálce: Magdalena Becher v Moravské zemské knihovně.

Tiskne POINT CZ, s.r.o., Milady Horákové 20, BRNO

Vychází 4x ročně.

Náklad 400 výtisků. Rozšiřování bezplatné.

Reg. Číslo MK E 7312. ISSN 0862-1985.

Vážení čtenáři,

dostáváte do rukou první číslo časopisu Duha v roce 2010. Mnozí z Vás si jistě vzpomenou na Anketu Duha 2010 (Duha 3/2009) a její vyhodnocení (Duha 4/2009, s. 18–20). Vaše názory a náměty se budeme postupně snažit realizovat. Toto číslo je tedy již v nové grafické úpravě a my věříme, že Vás osloví, zaujme a získá si Vaši přízeň.

Studie a články jsou zaměřené na čtení, čtenářství a rozvoj čtenářské gramotnosti. Téma uvádíme příspěvkem rozebírajícím změny rolí čtenáře v kontextu dnešních dospívajících, v kontextu virtuálního prostředí a vlivu médií. Práce s knihou, čteným textem je zásadní součástí práce knihovníků. Snaží se prostřednictvím příběhů, románů, textů, poezie pomáhat i nemocným, dětem i dospělým, kteří se potýkají s osobními problémy. Předmětem dalšího článku je vědní disciplína, psychoterapie, její odvětví a členění se zaměřením na stále ne zcela vymezený pojem biblioterapie. Předsedkyně Klubu dětských knihoven se zabývá podporou čtení, rozvojem čtenářské gramotnosti prostřednictvím nejrůznějších aktivit, které připravují pro děti a mládež oddělení pro děti ve veřejných knihovnách. KDK SKIP ČR za 10 let svého působení (výročí v roce 2009) připravil velmi inspirativní celostátní projekty, které oslovily generace čtenářů. Blok článků završuje příspěvek přibližující dva projekty Národní pedagogické knihovny Komenského na podporu čtenářské gramotnosti. Jedná se o projekt Sukovy knihovny, probíhající již několik let, SUK – čteme všichni a připravovaný druhý ročník projektu Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka.

V medailonku připomínáme 100. výročí narození básníka Oldřicha Mikuláška. Údaje o životě a díle

významného básníka doplňuje osobní vzpomínka Věry Mikuláškové. Jiří Potáček je osobností brněnského knihovnictví. Jako dlouholetý vedoucí Ústavu vědecko-pedagogických informací a služeb Mendelovy univerzity v Brně měl zásadní podíl na rozšíření pracoviště i jeho modernizaci. Přednášky inženýra Potáčka na celostátních konferencích a odborných akcích inspirují a ovlivňují nejen vysokoškolské knihovníky.

Oddíl Konference, akce připomene výstavu k výročí Ludvíka Kundery, zahájení projektu Kabinetu informačních služeb a knihovnictví MU NAKLIV a 7. ročník konference Slezské univerzity v Opavě Kniha ve 21. století.

Rozhovor s ředitelem Kabinetu knihovnictví NK ČR a předsedou SKIP ČR přiblíží nejen úkoly, které Kabinet knihovnictví NK ČR plní, ale také záměry a směřování profesní organizace a připomene hlavní úkol knihoven v roce 2010, přípravu nové Strategie knihovnictví ČR.

Na začátku jsem zdůraznila grafickou úpravu 24. ročníku časopisu Duha. Provází ji i změny v obsahové náplni časopisu. V oddíle Informace pro knihovny Vás budeme informovat o nových trendech v oboru, o moderních formách práce v knihovnách, o všem, co je pro Vaši práci zajímavé a potřebné. V tomto čísle je to článek seznamující s možnostmi Využití Google Analytics v prostředí knihovny. Články Z činnosti MZK mají za cíl informovat knihovnickou veřejnost, naše čtenáře, o aktivitách druhé největší knihovny v České republice.

Jana Nejezchlebová

Alter ego čtenář

Kateřina Homolová

Příspěvek je úvahou nad proměněnou rolí čtenáře ve společnosti dnešních dospívajících. Tendence mladých lidí zapojovat se do množství reálných, ale stále více také virtuálních vztahů vede k rozmnožení způsobů zacházení s dosud tradičně vnímanými sociálními rolemi, kterých je člověk v raných fázích života nositelem. Vůdčí myšlenkou první části příspěvku je generační rozpor mezi pojetím *bytí čtenářem* u dospívajících a u dospělých. V této části textu je poukazováno na *zdravou nutnost* tohoto stavu, stejně jako na potřebu jeho soustavného poznávání a respektování právě ze strany životně i čtenářsky zkušenějších dospělých. Jádrem příspěvku tvoří druhá část, která se věnuje důsledkům odlišného čtenářského sebepojetí u dospívajících. Analyzován je fakt *přiznání* vlastního čtenářství a jeho cílená preference ve specifickém prostředí *druhého života* (virtuálních sociálních sítí typu Second Life). Autorka staví převážně na vlastních výzkumných (kvantitativních statistických i kvalitativních psychometrických) šetřeních, realizovaných v roce 2007 a v následujících letech dále s pomocí drobnějších průzkumných sond rozpracovávaných.

Čtenář jako flexibilní sociální role

O významu *bytí čtenářem* jsme přesvědčeni, známe možnosti, které čtení skýtá, umíme odhalit jeho efekty a objektivně jim přisoudit platnost. Ovšem to činíme z vývojové pozice dospělých, tedy těch, kteří *již vědí*, z pohledu uvědomělých čtenářů. Víme, že úspěch v určitých oblastech života vychází ze čtení. Souhlasíme s tím, že čtením rozvíjíme svou osobnost. Tak tomu však není u těch, kteří dospívají, kteří do těchto pozic teprve vrůstají.

Chápeme-li sociální roli *čtenář* sociologicky, zde podle Lintona (Geist 1992, s. 348–352), jako dynamický aspekt osobního statusu, znamená to, že v určité pozici vyžaduje od svého nositele určitý způsob chování. Role *čtenář* naplňuje, stejně jako ostatní – záměrně i automaticky získávané – role, určité schéma potřeb, cílů, názorů, citů, postojů, hodnot a činností charakteristických pro tuto pozici v daném společenství. Dodržení stanovené normy je oceňováno, její nedostatečná odezva je sankcionována.

Čtenář je v našem pojetí rolí *individualizovanou* – osobnostně přijímanou a interpretovanou, *socializovanou* – společenskou, formovanou v procesu sociálního učení, *objektivizovanou* – podrobenou kritickým reflexím a změnám v prostoru a čase, a *interiorizovanou* – zvnitřněnou, je součástí sebesystému (představa o vlastním já a jeho hodnocení) jedince.

Rolím se jedinec učí, učí se tedy být i čtenářem.

Úspěšný velký čtenář a neúspěšný malý čtenář?

Podle výše uvedeného a do značné míry (a přitom zcela legitimně) flexibilního ohraničení je nasnadě nejen rozmanitost role *čtenář*, ale také rozdílné chápání její náplně v různých sociálních skupinách a generačních vrstvách. Ke konfliktům pak dochází zejména mezi dospělými a dospívajícími a jejich referenčními skupinami a skupinovými hodnotami. Pro dospělého čtenáře, orientovaného širší horizont životní reality, jehož je součástí, je jeho *bytí čtenářem* totéž, co být pozitivně hodnocen *obecnými* měřítky, tedy *být úspěšný*. V chápání mladého dospívajícího, jehož život primárně určuje nejbližší vrstevnická skupina a život *tady a teď*, lze sousloví *být čtenářem*, které

slýchá (namnoze jako imperativ) nejčastěji právě v rodině a ve škole (tedy od dospělých), vyjádřit jako přímý protiklad určující životní snahy *být in* a být pozitivně přijímán jako *úspěšný* v duchu vlastních referenčních skupinových norem. *Být čtenářem* se u dospívajících tolik *nenosí*. Abychom však byli přesní – čtenářství mladé generace není explicitní, *není deklarováno* (srov. Trávníčkovo funkční vymezení čtenáře z dynamických sociokulturních pozic in Trávníček 2008).

Podpůrný argument pro vyslovení myšlenky o možné sociální neúspěšnosti takto *tradičně chápané role čtenář* u dospívajících nám poskytli i výzkum čtenářství pubescentů, který byl zaměřen nejen na jeho základní kvantitativní charakteristiky, ale rovněž na psychosociální rozměr *bytí čtenářem* u mladé generace (srov. Homolová 2007, 2008).

Dospělý člověk vnímá čtení a bytí čtenářem jako výraz osobní i společenské vyzrálosti. Ochotně se tedy k těmto svým atributům hlásí. A totéž vyžaduje také od mladší generace. Ovšem dospívající své čtenářství nedeklaruje, není čtenářem v tom smyslu, jako jej vnímají dospělí. Nechce sdílet tytéž hodnoty jako generace jeho rodičů nebo prarodičů a v podstatě je i z jejich sdílení vyloučen, jelikož skladba jeho četby obecným měřítkům nevyhovuje. Dospívající je však čtenářem *implicitním* – čte skrytě, jako čtenář se realizuje pouze mezi vrstevnickou skupinou, která jeho čtenářství (druh i počet titulů) ocení, *selektivním* – vybírá si, co bude číst vzhledem k dynamice vývojové etapy, v níž se aktuálně nachází, a *emocionálním* – orientuje se výlučně podle svých pocitů z četby a z toho, co mu může přinést aktivní přijetí role čtenáře.

Být explicitním čtenářem *jako dospělí* dospívající být nechťejí. Není to pro ně znamením úspěšnosti (subjektivní a vrstevnickou, kterou vše poměřují), ale právě naopak. *Být čtenářem* znamená v očích dospívajících vyhovění normám, které říkají, co se *má správně dělat*. Být *úspěšným, velkým čtenářem* je pro

ně od vlastního pojetí čtenářství stále spíše odděleno. Přesto mladí lidé čtenářství rozhodně neodmítají. Z výzkumných závěrů (Homolová 2008), které lze vztáhnout k tomuto generačnímu rozporu, vyplývá mimo jiné i to, že dnešní dospívající s výroky dospělých o svém nečtenářství souhlasí spíše v mladším věku, starší dospívající se za čtenáře považují bez ohledu na mínění dospělých. Hodnotový náboj čtení tedy přechází (v obsahu i rozsahu) od individuální *mladé* hodnoty k přejatému *dospělému* stereotypu – čtení je pro starší dospívající indikátorem kvality osobnosti a může být později přijato jako úspěšné.

Virtuální alter ego jako nový životní styl

Alter ego je vymezováno jako duševně, charakterově spřízněný člověk, důvěrný přítel nebo druhé já. Chceme se zamýšlet nad tím, co všechno může motivovat obecně lidské a konkrétně dospívající uvažování o vytvoření svého druhého já a co může znamenat a znamená projekce sebe sama do virtuálního jedince.

Proč si vytváříme druhá já? Odpověď na tuto otázku by vydala na obsáhlou psychologickou studii. Přesto pojmenujme dva klíčové faktory, které se na faktu existence četných druhých já (na Internetu) podílejí nepochybně největší měrou. Je to jednak přirozená povaha člověka jako *Homo ludens*, člověka hravého i hry konstruujícího, která mu dává *hrát role*. Je to ale také pocíťované neuspokojení z reálného života, vztahová deprivace. V reálném životě jsme začleněni do mnoha konvenčních až stereotypních vazeb. Jsme nositeli souboru rolí, o kterých většina z lidí okolo nás ví, i o těch, u nichž bychom si to nepřáli. A ví se také to, jací nejsme. Osobní měřítko nám pak signalizují, zda jsme – takto reálně – spokojení, nebo nikoli. Proto

právě jiný svět, virtuální prostor a život v něm, může poskytnout žádoucí a (minimálně na počátku) vždy uspokojující alternativu. A stále častěji je tato alternativa využívána.

Co znamená projekce do druhého já? Své druhé já tvoříme jako atraktivnější sebe. Modelem zde mohou být profily uživatelů seznamovacích stránek. Podle toho, v jaké fázi života se nacházíme, v jaké pozici a v jakém shluku rolí vystupujeme, vylepšujeme svůj aktuální profil. Na základě fungování kompenzačního mechanismu chceme (aspoň zkusit) vylepšit nedostatky, o nichž nás informuje zrcadlo společenských vztahů, jichž jsme účastníky.

Internet je specifickým prostředím, které dává rozvinout se i zaniknout mnoha individuálním znakům jedince. Jelikož se v tomto příspěvku chceme stále pohybovat spíše v reálném světě a jeho sklonům k duplikaci ve virtuálním prostředí, chceme na tomto místě odkázat na základní publikace z oboru kyberpsychologie, která erudovaně popisuje lidské chování (náhradní identity, přátelství, lásky, závislosti, konflikty apod.) na Internetu (srov. např. Wallace 2001; Joinson 2003; Amichai-Hamburger 2005; Norman 2008; Joinson, McKenna, Postmes a Reips 2009).

Geneze nového čtenáře pro druhý život

Cílem našeho příspěvku je pojmenovat fakt existence alter ego čtenář u dnešních dospívajících. Vraťme se tedy k základní tezi první části textu. Uvedli jsme již, že v pojetí role čtenáře existuje mezi dospělými a dospívajícími významný rozdíl. Platí ovšem také ten fakt, že dospívající na své čtenářství nerezignují. Z pocítovaného konfliktu nacházejí východisko právě v možnosti *být čtenářem bez dospělých a pro ně neživotných měřítek*. Děje se tak v prostoru, v němž

se cítí jistě, v němž i přes simulaci reálného života, platí princip dobrovolnosti – na Internetu, ve virtuálních sociálních sítích. Takto se rodí i nový čtenář. Obecně bychom mohli o genezi sociální role *čtenář* uvažovat v platných sociologických algoritmech (Hewstone a Stroebe 2006), podle kterých role vzniká buď *spontánně* interiorizací předloh role, tedy v případě čtenáře dobrovolným přejímáním chování podle vzoru *budu čtenářem jako někdo* (kdo je pro mě autoritou), nebo kompulzivně, přizpůsobením se předloze, např. záměrným působením učitele ve škole. Konkrétně budeme rozpracovávat myšlenku *dobrovolného vystupování v roli čtenáře*, a to i v prostředí, kde se může dospívající *dělat lepším*, kde může konstruovat svou identitu podle vlastní vůle, podle očekávání referenčního společenství, které si volí.

Proč se tedy současný dospívající na internetu prezentuje jako čtenář? Ukazuje se, že i pro dnešního navenek nečtoucího mladého člověka je *bytí čtenářem* stále atraktivní rolí. Není to pro něj totiž ve vztahu k vlastní osobě ta odosobněná kategorie školního cíle, dospívající *já-čtenář* je živá, aktivně prožívaná role. Její přitažlivost zvyšuje jistě i to, že je to role – hraná úloha, role pro virtuální svět. Setkáváme se s chtěnou stylizací do něčeho nového. Dospívající vlastně *objevuje čtenáře* na Internetu, objevuje hledaný (a v reálném životě často nenalézáný) oceňovaný a sdílený rozměr čtenářství.

Zatímco obecné očekávání dosud pracuje s představou významné jiných rolí, které by chtěl člověk ve virtuální komunitě zastávat, jsme svědky paradoxní situace. V profilu uživatele jinak se honosícího hodnotami *free-cool-in* se *nově* objevuje aktivní položka *čtenář*.

Také v druhém životě, nebo spíše právě v něm, chce být dospívající brán jako čtenář. Právě ve virtuálních sociálních sítích je za své dospívající čtenářství

pozitivně hodnocen a oceňován. Právě tam se může s ostatními mladými čtenáři sdružovat a sdílet aktuálně prožívané čtenářství. (Na rozdíl od demotivující zkušenosti v reálném životě, kdy jeho čtenářství posuzují dospělí a činí tak svými měřítky.)

A není bez opodstatnění myšlenka, která vyjadřuje *možnost přechodu jedincova bytí čtenářem z virtuálního alter ego do explicitně deklarovaného čtenářského jáství.*

Komunita avatarů-čtenářů jako spolehlivá referenční skupina

Sdružování se do skupin podle zájmů funguje reálně i v internetovém prostředí. Pro virtuální sociální sítě, zejména pro prostor *druhého života*, se velmi dobře hodí i označení *komunita*.

Komunita je v sociologickém pojetí (Geist 1992, s. 180-181) sociální organizace, systém, struktura, často i územně ohraničená (tento postulát opět funguje i ve virtuálních sociálních sítích, kdy například na Second Life jsou přímo zakládána a budována města, která jsou dále parcelována, vybavována institucemi apod.). Komunita je oblast pro uskutečňování největší části každodenních činností účastníků, kteří spolupracují, aby naplnili své životy.

Ve virtuálním světě avatarů, druhých já a také dobrých přátel, spřízněných duší, vykazují skupinová kooperace často větší míru než v reálném životě. Důvodem je vědomí výjimečnosti a separátní identity jedinců jako členů skupiny. Virtuálně existující čtenáři kolem virtuální knihovny nebo fanoušci knihovny či knihy jsou propojeni základními referenčními hodnotami – deklarují je, sdílejí je a očekávají je od sebe navzájem.

Čtenářská komunita představuje pro jedince typ asociace – uspokojuje ho vědomí sociální lokalizace

zájmu o čtení (a dále pak i čtení určitého žánru, autora, díla) reprezentované vazbou na instituci (virtuální knihovnu), nacházení nové koheze a integrace, nachází se v novém rozměru identifikace sebe sama s komunitou. A s tím opět souvisí i nový rozměr uchopování role *čtenář*, která komunitu i její členy profiluje jako jejich základní distinktivní rys.

Taková referenční skupina je vysoce spolehlivá. Jedinec, resp. jeho *alter ego čtenář* si je v ní jistý. Jeho čtenářství je v takové komunitě oceňováno samo o sobě, ve své aktuální vývojové podobě. Navíc ve změněném, zde virtuálním, prostředí funguje a je preferováno zesíleně pravidlo různých tváří téže role. To znamená, že jedinec deklaruje své čtenářství různě, podle aktuálních kontaktů a relací.

Tito virtuální čtenáři vzbuzují důvěru a stejně tak vzbuzuje důvěru i instituce, kolem nichž se sdružují. Také zde bychom pak mohli hovořit o pozitivním paradoxu: *virtuální knihovna* je i na internetu v zásadě stejnou institucí jako v reálném životě, přesto je jiná. Její obrovský potenciál spočívá v tom, že utváří kvalitativně i kvantitativně jiného čtenáře.

Virtuální sociální afiliace naplňuje, mnohdy dělá i více...

Na závěr našeho příspěvku, který je motivován zdánlivě paradoxním objevováním dospívajícího sebe sama jako *čtenáře na internetu*, si dovolíme učinit několik drobných shrnujících vhlédů do teorie sociální blízkosti a přitažlivosti (podle Buunk 2006 in Hewstone a Stroebe 2006, s. 419-449). Chceme ukázat, jak a čím je pro dospívající cenná virtuální anticipace reálného života. (Pozn.: Samozřejmě jsme si vědomi také rizik s virtuálními sociálními vazbami spojených, zde je však vzhledem k cíli příspěvku nerozvíjíme).

Rovněž v oblasti vytváření vztahů ve virtuálním prostředí se můžeme tázat, jaké okolnosti podmiňují přání být v přítomnosti druhých lidí. Za jakých podmínek a kdy se tedy lidé sdružují? Důvodem je touha být v kontaktu s druhými, která představuje podle sociálních psychologů pohnutku podobnou hladu – chceme se kontakty s druhými lidmi v případě potřeby nasytit a odmítáme nepohodlné přesycení. A chceme se nasytit tím spíše ve virtuálním životě, pokud se nám uspokojivé odezvy nedostává v životě reálném.

Stres z požadavku dospělých (rodičů, učitelů) na být čtenářem přímo podmiňuje vyhledávání kontaktů s druhými. Paradoxně je pak jejich spojovníkem to, co je navenek kolektivně odmítáno (ale tím silnější je touha vymezit se v rámci takové kategorie) – čtení a osobní čtenářství.

Pro existenci *alter ego čtenář* je určující i otázka sociálního srovnávání, která zní *Jak je tendence vyhledávat přítomnost druhých v situaci stresu motivována přáním propojovat vlastní pocity s pocity ostatních?* Teorie sociálního srovnávání (např. Festinger 1954 in Hewstone a Stroebe 2006) staví na faktu, že kontakt s druhými poskytuje jedinci příležitost, aby s nimi konfrontoval své reakce. Takto i naši virtuální čtenáři konfrontují své reakce na knihy, na fakt čtení apod., které nemohou prezentovat ve škole nebo doma coby onálepkování nečtenáři. Dostávají se tak do stresové situace z intenzivně prožívaných protichůdných interpretací čtenářství – konkrétního svého a obecného společensky očekávaného. Na základě výsledků tohoto (obecně jakéhokoli) srovnání zúčastnění jedinci posoudí, zda jednají vhodně, nebo nevhodně.

Dosadíme-li za stresovou situaci negativní prožitek z reakcí okolí na vlastní čtenářství u dospívajícího, pak je nasnadě, že budou pro další – uspokojivé – sociální kontakty vyhledávání srovnatelné ohodnocené sociální partnery. Z původní reálné nejistoty a z virtuálního nacházení se mezi jedinci (avatary-čtenáři)

podobného citění se postupně vytváří společenství podporující se nejen v negativním vymezení se proti okolí (s negativními reakcemi), ale také s pozitivním až hyperbolizovaným vnímáním negativně hodnoceného faktu čtenářství jako kladného distinktivního rysu.

Úspěšná virtuální afiliace dává jedincům takto sdruženým nacházet to, co hledají, pomáhá redukovat stres nebo úzkost (obecně negativní pocity z reakcí reálného okolí). Ve virtuálních sociálních situacích dochází navíc k intenzivnějšímu zrcadlení emočních procesů (známému rovněž pod pojmem emoční ná-kaza) – jedinec při ní nevědomě napodobuje výrazy a pocity jiného člověka (srov. Hewstone a Stroebe 2006, s. 426-7). Posiluje tak například své čtenářské přesvědčení.

Virtuálním čtenářem se dospívající jedinec stává také z důvodu osamělosti. Je to vlastně jen další úhel pohledu na příspěvkem sledovaný problém. Nedostatek afiliace reálné vyvolává reálnou osamělost a potřebu virtuální kompenzace. Osamělým může být dospívající mladý člověk nejen při absenci vztahů, ale také v každé své roli, kterou nemá s kým sdílet. Může si pak připadat pro druhé nezajímavým, hloupým, zažívat pocity nejistoty (srov. Silver a Rubinstein 1980 in Hewstone a Stroebe 2006, s. 428). Tento případ se týká i rozporu v dospívajícím a dospělém pojetí role čtenář. Přestože na první pohled (navenek) nejsou pro dospívajícího dospělí autoritami s atraktivními hodnotami, jejich odmítání v jakékoli podobě působí na mladou osobnost stresově (zde nutno rozlišovat stimulační eustresu a inhibiční účinky distresu), mohou působit úzkost. Tyto stavy pak motivují úvahy o alternativní existenci ve virtuálním druhém životě. Virtuální svět typu Second Life funguje jako náhrada na reálnou fyzickou blízkost, která je předpokladem vytvoření vazeb na bázi přitažlivosti a posléze i možných přátelství. Blízkost jedinců ve

virtuálním prostředí a její účinky se násobí, jelikož jde o typ apriorní afiliace, předpokládá se dopředu společný zájem (i zájem vymezit se proti něčemu) a náklonnost daná schopností užívání virtuální sociální sítě.

Závěrem chceme konstatovat, že existence *alter ego čtenář* je nutno chápat jako vývojově nutnou reakci na vývojově nutný konflikt představ a očekávání vztahující se k jedné sociální roli. Sledujme se zájmem, jak o sobě dnešní mladí lidé ochotně hovoří jako o čtenářích, byť více mimo reálný život. Berme jako pozitivum, že *čtenář se stal jedním z jejich druhých já*, rolí, která našla svůj nový rozměr v sociálních sítích na Internetu. Hranice mezi virtuálním druhým životem a tím reálným prvním je dána mírou nápodoby a v rolích a postojích jde o nápodobu obousměrnou. Je tedy dost dobře možné, že právě virtuální image čtenáře zajistí svému nositeli rovněž aktivní čtenářství reálné.

Co je a co není psychoterapie?

Jaroslava Dosedlová

Ještě na začátku 20. století léčili psychiatři téměř výlučně fyzikálními metodami: ponořováním do vody, tělesným cvičením a fyzickou prací. Psychoterapie se rozšířila teprve s rozvojem psychoanalýzy. Přispěla k tomu i 1. světová válka s obrovským zástupem veteránů trpících traumatickými neurózami. Mnoho psychiatrů se tehdy začalo zajímat o nové možnosti psychologické terapie (Hunt, 2000).

Psychoterapie, jak ji chápeme dnes, je záměrné a plánovitě léčebné působení psychologickými prostředky s cílem dosáhnout změn v chování a prožívání klienta (pacienta).

Literatura

- AMICHAI-HAMBERGER, Y. *The Social Net: Understanding Human Behavior in Cyberspace*. Oxford University Press, 2005. ISBN 978-0198528760.
- BUUNK, B. P. Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In HEWSTONE, M., STROEBE, W. (eds.). *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5. s. 419-449.
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7.
- HEWSTONE, M., STROEBE, W. (eds.). *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- HOMOLOVÁ, K. Čtenářství v systému hodnot a norem pubescenta. *e-Pedagogium* [online], 2007, č. II [cit. 24. 5. 2009]. Dostupné z WWW: <http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/Pdf/veda-vyzkum-zahr/E_pedagogium_II_2007.pdf>.
- HOMOLOVÁ, K. *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. 1. vyd. Ostrava: OU, 2008. ISBN 978-80-7368-641-3.
- JOINSON, A. N. *Understanding the Psychology of Internet Behaviour: Virtual Worlds, Real Lives*. Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 978-0333984680.
- JOINSON, A. N., MCKENNA, K., POSTMES, T., REIPS, U. D. (eds.). *Oxford Handbook of Internet Psychology*. Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0199561803.
- NORMAN, K. L. *Cyberpsychology: An Introduction to Human-Computer Interaction*. Cambridge University Press, 2008. ISBN 978-0521867382.
- TRÁVNÍČEK, J. *Čtíme?* 1. vyd. Brno: Host, 2008. ISBN 978-802794-270-1.
- WALLACE, P. M. *The Psychology of the Internet*. Cambridge University Press, 2001. ISBN 978-0521797092.

Autorka je odbornou asistentkou Ústavu bohemistiky a knihovnictví na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě.

Psychologickými prostředky působení rozumíme

- slova, rozhovor
- neverbální chování
- podněcování emocí, korektivní emoční zkušenost
- vytvoření terapeutického vztahu nebo koheze skupiny
- sugesce
- učení
- vztahy a interakce ve skupině aj.

Cíle psychoterapie mohou být definovány konkrétněji na odstranění psychogenně podmíněných obtíží a chorobných příznaků symptomaticky či kauzálně nebo obecněji

a ve větším rozsahu na přetvoření osobnosti ve směru správné adaptace či zrání a pomoc při uskutečňování individuálního životního poslání (Kratochvíl, 2002).

K hlavním současným psychotherapeutickým směrům řadíme

1. hlubinnou psychoterapii
2. dynamickou psychoterapii
3. kognitivně behaviorální psychoterapii
4. na klienta – člověka orientovanou (rogersovskou) psychoterapii
5. existenciální a humanistickou psychoterapii
6. eklectická a integrativní pojetí
7. jiné přístupy – transpersonální psychoterapie, komunikační psychoterapie, procesorientovaná terapie, bioenergetika, satiterapie, arteterapie, biblioterapie aj.

Představíme si nyní jednotlivé terapeutické směry z hlediska jejich vůdčích představitelů, základních teoretických východisek, cílů a metod. *(Tato část příspěvku je zpracována převážně dle Kratochvíla, 2002, a dalších interních materiálů psychotherapeutického výcviku MOVISA III).*

1. Hlubinná psychoterapie

Když neurolog Sigmund Freud na konci 19. století poprvé publikoval, že při léčbě hysteriků slaví větší úspěchy s „mluvící kúrou“ než s fyzioterapií nebo hypnózou, netušil, že se stává zakladatelem proudu, o kterém se bude mluvit jako o tzv. 2. revoluci v psychiatrii. *Ve 20. letech 20. stol. se psychoanalýza stala

*O první revoluci v psychiatrii se hovoří v souvislosti s francouzským lékařem P. Pinelem. R. 1793 byl pověřen Národním konventem, aby provedl reformu v péči o duševně choré. Pinel dal duševně chorým sejmut pouta, začal se starat o jejich lepší životní podmínky a dokonce začal zavádět léčbu prací i léčbu psychologickými prostředky (např. užíval prvotní formy psychodramatu). P. Pinel je pro svou práci považován za zakladatele oboru psychiatrie.

Za druhou revoluci v psychiatrii je považováno dílo S. Freuda, které na začátku 20. století podnítilo vznik vlivného proudu psychoanalýzy. Za revoluční je považován Freudův důraz na psychologické prostředky léčby, dále orientace na nevědomé procesy a sexualitu.

Třetí revoluční vlnu přináší do psychiatrie léčba psychofarmaky od poloviny 20. století.

oblíbeným tématem avantgardy a psychodynamické pojmy si našly cestu nejen do psychologického světa, ale staly se dokonce součástí euro-amerického kulturního povědomí.

Představitelé:

(Freud, Adler, Jung, Stekel, Ferenczi, Reich, Freudová, Mahlerová, Erikson a další)

Základní teoretická východiska psychoanalýzy

Vědomí, předvědomí, nevědomí

Vědomé obsahy psychiky jsou aktuálně přítomné a uvědomované, předvědomé obsahy lze snadno do vědomí převést. Nevědomé obsahy nejsou vědomí přímo dostupné, přestože mají významný vliv na naše chování i na vznik případných neuróz.

Id, ego, superego

Id (ono) koresponduje s popisem nevědomí. Obsahuje pudová přání, která se řídí principem slasti a usilují o své bezprostřední uspokojení. Ego (já) má funkci kontrolní, sebezáchovnou. Pokouší se vypořádat s tlaky z id i superega. Superego (nadja) vzniká zvnitřňováním autorit, jejich příkazů a zákazů. Jeho působením se objevují pocity viny.

Vývoj libida

Libido (sexuální pud, eros) je základní pudovou silou. Vývoj libida prochází řadou fází, které korespondují s hlavními erotogenními zónami (fáze orální, anální, falická). Dosažení libosti se stává vědomým cílem dětského sexuálního chování. Během falické fáze (mezi 3. – 6. rokem života) prožívají chlapci tzv. oidipovský komplex, dívky Elektrín komplex. Spočívá v eroticky zbarvené náklonnosti k rodiči opačného pohlaví, což je provázáno žárlivostí a nevraživostí vůči rodiči téhož pohlaví. Tento komplex je podle Freuda mezi 5. a 6. rokem kompletně vytěsněn do nevědomí. Následuje období latence, které trvá až do puberty. V ní se začíná formovat období dospělé genitální sexuality.

Metody

Metoda volných asociací

Klient sděluje vše, co jej napadne, pozitivní i negativní myšlenky, a tak postupně přechází do kontaktu s vlastními polovědomými či nevědomými tendencemi.

Analýza snů

Vzhledem k omezené cenzuře vědomí jsou noční sny ideálním materiálem k rozpoznání nevědomých psychických popudů.

Interpretace a analýza odporu

Odpor je chápán jako vše, co brzdí terapeutický proces. Terapeut klienta na tyto tendence upozorňuje a tím pomáhá jejich uvědomění.

Přenos a přenosová neuróza

Přenos a přenosová neuróza se týká vztahu mezi klientem a terapeutem. Terapeut představuje pro klienta projekční plátno, na které si promítá své zkušenosti z jiných významných interpersonálních vztahů. Pozitivní či negativní vztah klienta vůči terapeutovi pak není chápán jako reakce na samotnou osobnost terapeuta, ale jako projekce jiných vztahů, které je třeba analyzovat.

Cíle

- Pochopení vlastních iracionálních motivací – náhled
- Učinit nevědomé vědomým
- Znovu si vybavit traumatizující zážitky a odreagovat je
- Rozšiřovat působení ega na úkor id i superega

2. Dynamická psychoterapie

Dynamická psychoterapie navazuje na psychoanalýzu, překonává však její instinktivismus a pansexualismus (tzn. teorie, že veškeré lidské chování je založeno na sexu). Důraz tedy neklade na vrozené instinkty, ale na sociální faktory a naučené chování (zejména v dětství). Terapeut se zaměřuje na konflikty a neadaptivní

projevy klienta v jeho současných interpersonálních vztazích a považuje je za odraz negativních zkušeností z dětství. Pomáhá klientovi porozumět dynamickým vztahům mezi jeho minulými zážitky a současnými postoji. Vede ho k uvědomění si vlastního podílu na opakujících se negativních zkušenostech v mezilidských vztazích.

Představitelé:

Horneyová, Sullivan, Fromm, Alexander a další

Základní teoretická východiska

Význam nevědomé psychické činnosti a intrapsychických konfliktů

Důraz na sociální faktory a aktuální interpersonální vztahy (neurotické chování pramení z poruch v lidských vztazích)

Většina lidského chování je naučená, tedy i měnitelná.

Metody

Náhled (sebeexplorace, hledání souvislostí mezi neadaptivním chováním klienta a jeho zkušenostmi z dětství)

Emoční korektivní zkušenost, proces emoční převýchovy

Přenos a protipřenos v terapeutickém vztahu (analýza projekcí a naučených způsobů chování klienta ve vztahu k terapeutovi a naopak tzv. protipřenosu z terapeuta na klienta)

Nácvik chybějících sociálních dovedností

Cíle

- Porozumět vlastnímu podílu na opakujících se problémech
- Dosáhnout náhledu a emoční korektivní zkušenosti
- Nacvičit nové chování na základě opravených postojů
- Zvýšit pacientovu schopnost uspokojovat potřeby způsobem přijatelným pro něj i pro okolí

3. Kognitivně – behaviorální terapie

Směr kognitivně – behaviorální terapie se začal utvářet v 70. letech 20. století. Sám jeho název naznačuje, že je integrací historicky předcházejících přístupů, behaviorálního (zaměřeného na chování) a kognitivního (zaměřeného na poznávací procesy).

Terapeut pomáhá klientovi, aby si uvědomil svůj způsob zkresleného myšlení a dysfunkčního jednání. Systematický rozhovor a úkoly zaměřené na chování pomáhají obojí měnit. Terapie je vnímána jako příležitost pro nové učení a terapeut v roli experta navozuje s klientem vztah aktivní spolupráce. Důležitou součástí terapeutického procesu tvoří stanovení konkrétních, měřitelných funkčních cílů a co nejrychlejší směřování k soběstačnosti klienta.

Představitelé:

Mahoney, Meichenbaum (navazují na behaviorální terapii s vůdčími osobnostmi Eysencka a Wolpeho a kognitivní terapii s jejími zakladateli Ellisem a Beckem)

Hlavní teoretická východiska

Zaměření na přítomnost a pozorovatelné, vědomé procesy

Teorie učení

Konstruktivistické paradigma (lidé si konstruují své vlastní skutečnosti, poznání neodráží „objektivní“ realitu)

Vztah vzájemné spolupráce mezi klientem a terapeutem

Metody

1. Behaviorální strategie (strategie týkající se chování)

sledování a plánování činností (cílem je zapojení klienta do více aktivit, které mu zlepšují náladu)

- kontrola dechu (návčik pomáhá rychle snížit napětí v situacích, kdy se klient dostává do silné úzkosti)
- relaxace (klient se učí, jak mít příznaky úzkosti pod kontrolou)
- expozice (klient čelí situacím, kterým se dosud vyhýbal, a učí se je lépe zvládat)

2. Kognitivní strategie (strategie zaměřené na naše poznávací procesy – vnímání, pozornost, paměť, myšlení)

- edukace (klient se dozvídá informace o poruše a její léčbě)
- kognitivní rekonstrukce (mapování a změna automatických iracionálních myšlenek)
- kognitivní restrukturalizace (změna hlubších kognitivních schémat, která jsou zdrojem iracionálních automatických myšlenek)

3. Komplexní programy

- návčik sociálních dovedností
- návčik řešení problémů

Cíle

- Změna chybných atribucí (připisování příčin a významu vlastnímu či cizímu chování a jiným událostem) a jiných iracionálních přesvědčení
- Změna dysfunkčního jednání
- Směřování k soběstačnosti klienta (krátkost či časová omezenost terapie)

4. Terapie zaměřená na klienta – člověka (rogersovská)

Zakladatel terapie zaměřené na klienta – člověka, Carl Rogers, vyzdvihoval terapeutův lidský přístup před jeho technickými dovednostmi. Vycházel z přesvědčení, že každý člověk je motivován k sebeuskutečnění. Terapeut vytváří bezpečný vztah a v intimním rozhovoru empaticky naslouchá klientově výpovědi o jeho vnitřním

světě, respektuje jeho osobnost a podporuje ho v sebe-otevření. Tím klientovi uvolňuje cestu k jeho vlastnímu osobnostnímu růstu a realizaci jeho možností.

Z historického pohledu můžeme tento směr zařadit do proudu tzv. humanistické psychologie, který se začal formovat v 60. letech 20. století jako reakce na redukcionistické psychoanalytické směry na jedné straně a behaviorální směry na straně druhé. Orientuje se na vědomé prožívání člověka a zároveň respektuje jeho individualitu a autonomii.

Představitelé:

Rogers

Základní teoretická východiska

Člověk je ve své podstatě dobrý. Veškeré nepřátelské, egoistické a negativní chování je výsledkem nedobrých životních zkušeností.

Tendence k sebeuskutečňování je významným motivačním faktorem.

Akceptace druhými vede k pocitu bezpečí, vědomí vlastní hodnoty a důvěře ve svět.

Pro zdravý rozvoj vnitřních sil je třeba navodit chápající nemanipulující atmosféru důvěrného vztahu vyznačujícího se

- empatií (vcítěním)
- akceptací klienta (terapeut klienta přijímá a respektuje ho bez ohledu na jeho způsob chování)
- kongruencí, opravdovostí (terapeut se chová skutečně, bez přetvářky, neskrývá své skutečné reakce)

Metody

Bezpečný terapeutický vztah

Rozhovor, nedirektivní přístup

Cíle

- Sebeakceptace a sebeaktualizace

5. Existenciální a humanistická psychoterapie

Existenciální a humanistická psychoterapie vychází z pojetí jedinečnosti každého člověka. Změřuje se na pomoc lidem v jejich duchovním růstu a v realizaci vlastního duševního potenciálu. Psychoterapeutický proces je individualizovaný, směřuje do budoucnosti, je orientovaný pozitivně a zaměřuje se na dosažení existenciálního smyslu. Klient je veden k tomu, aby překročil orientaci pouze na sebe; cílem je dosažení sebetranscendence (být otevřený sebezpřesahujícím hodnotám a cílům). Otázku „Jaký má život smysl?“ má nahradit otázkou „Jaký smysl chci dát svému životu?“ a pak na ni hledat uspokojující odpověď. Existenciální psychoterapie se rozvíjí v Evropě od 50. let 20. stol., humanistická psychoterapie je vlivným proudem v USA od 60. let 20. století.

Představitelé:

Binswanger, Boss, Frankl, Maslow, Bühlerová, May, Perls

Základní teoretická východiska

Každá osobnost je jedinečná

Orientace na vnitřní zážitkový svět jedince

Čtyři významné problémy života: smrt, svoboda a odpovědnost, existenciální osamění, životní smysl

Metody

Vztah s terapeutem jako jedinečné „setkání“

Hledání životního smyslu, smysl pro heterotetické hodnoty („Kdo má proč žít, dokáže snést téměř každé *jak* žít“)

Kultivace smyslových zážitků, rozvoj schopnosti plně prožívat a projevovat svoje city, rozvoj fantazie a tvořivosti

Paradoxní intence (klient si má paradoxně přát právě to, čeho se nejvíc bojí; nemůžeme se bát toho, co si přejeme, můžeme volit svou reakci na strach)

Dereflexe (klient, který je zvyklý sám sebe příliš pozorovat, je veden k tomu, aby na sebe zapomněl a věnoval se plně bezprostřednímu prožívání)

Cíle

- Podpora osobního růstu, realizace duševního potenciálu, sebeaktualizace, sebetranscendence, autentičnost
- Podpora schopnosti volit a nést odpovědnost

6. Eklektická a integrativní pojetí

Eklektická psychoterapie využívá různé metody bez ohledu na jejich původní teoretické východisko. Určujícím kritériem pro využití určité metody je osobnost klienta a povaha jeho potíží.

Integrativní přístup se pokouší sjednotit různé teoretické přístupy do vyššího celku a vytvořit nadřazenou teorii, která bude udávat nový směr praxi a výzkumu.

Integrativní terapie se snaží odpovědět na otázky, jaký léčebný postup, kým prováděný a za jakých okolností povede u konkrétního pacienta co nejrychleji a nejlépe k cíli.

Představitelé:

manželé Knoblochovi, Yalom, Lazarus, Beutler, Prochaska, Wachtel

Základní teoretická východiska

Teoretická základna iho pojetí čerpá z výsledků současného výzkumu zaměřeného na mapování efektu terapie. Ukazuje se, že na pozitivním výsledku terapie v různých směrech se podílejí následující účinné terapeutické faktory:

- vztah mezi pacientem a terapeutem
- emoční uvolnění
- výklad poruchy
- konfrontace s vlastními problémy
- posílení

Metody – kombinace různých metod

Cíle

- Přizpůsobit léčebný postup pacientově schopnosti vyrovnávat se s problémy, jednotlivým etapám léčby a aktuálně vzniklým situacím
Přehlédneme-li množství jednotlivých terapeutických směrů, které jsme zmínili, ale i ty, o kterých jsme nediskutovali, jistě nás napadnou otázky týkající se účinnosti psychoterapie. Hunt (2000) shrnuje analýzy moderních výzkumů:
- Všechny formy terapie přinášejí užitek asi dvěma třetinám pacientů.
- Některé formy terapie jsou účinnější než jiné při léčbě konkrétních poruch (např. kognitivně behaviorální postupy jsou účinné při léčbě panických poruch a jiných úzkostných stavech, skupinové terapie při poruchách osobnosti).
- Nejdůležitějším činitelem účinné psychoterapie je osobnost terapeuta, zejména jeho schopnost vytvořit vřelý, podporující vztah.

3.–5. listopadu 2009 proběhl v Moravské zemské knihovně odborný seminář s názvem Biblioterapie v práci veřejných knihoven. Z hlediska výše uvedené charakteristiky jednotlivých terapeutických směrů by bylo jistě zajímavé pokusit se o vymezení diskutované biblioterapie. Portál KISK (Kabinet informačních studií a knihovnictví) ji definuje jako psychoterapeutickou metodu využívající léčebné a podpůrné účinky četby. Knihy považujeme za umělecká díla, takže by se biblioterapie mohla stát součástí skupiny tzv. arteterapií, terapií s cílem dosáhnout pozitivní

změny v myšlení, prožívání a chování člověka pomocí uměleckých prostředků. Stejně jako arteterapie v užším slova smyslu (terapie výtvarným uměním), muzikoterapie (terapie hudbou), dramaterapie (terapie divadlem) a taneční terapie může být vedena jako pasivní nebo aktivní. Pasivní biblioterapie je primárně zaměřena na četbu, tedy na identifikaci s hrdinou, uvědomění si významu prožívané situace a reflexi způsobů řešení zátěžových situací. Aktivní biblioterapie využívá vlastní písemnou tvorbu klientů (deníky, blogy, povídky, básně a jiné). Domnívám se, že využití četby literárních děl v psychoterapii je velmi cenné. Jako psycholožka sama vítám uveřejněné seznamy knih, které jsou doporučeny pro děti či dospělé při zvládání nejrůznějších zátěžových situací. Mnoho dospívajících spontánně využilo a využívá pro oporu svého sebepojetí a prohloubení sebepoznání psaní deníků.

Na druhé straně je třeba si uvědomit, že to, že si přečtu nebo doporučím vhodnou knihu, ještě neznamená, že jsem provedla psychoterapii. Např. i taneční terapie, se kterou mám zkušenosti, rozlišuje vlastní taneční terapii a terapeutický tanec. Pokud si se skupinou zatančíme kruhové, africké nebo břišní tance a v dobré náladě odcházíme domů, měla naše aktivita sice podpůrný efekt, ale nešlo o psychoterapii. Psychoterapie je mnohem

komplexnější proces, který kombinuje sebepoznání, sebeuvědomění, odkrývání problémů a náhled na ně, hledání nových způsobů jednání, nácvik, snížení napětí, dosažení žádoucí změny atd. (viz výše). Takovou sílu pouhé přečtení knihy většinou nemá, stejně jako takovou sílu nemá pouhý poslech hudby, pohled na výtvarné dílo nebo shlédnutí činohry či baletu. To vše jsou podpůrné prostředky, které psychoterapeutický proces rád využívá ke svému obohacení.

Umím si představit, že určité formy psychoterapeutického procesu by se mohly o četbu opírat a z ní vycházet (např. humanistické a existenciální směry, logoterapie). I v tomto případě bych však všem uchazečům o roli psychoterapeuta doporučila absolvovat jeden z akreditovaných psychoterapeutických výcviků. Tyto výcviky v rozsahu kolem 700 hodin jsou rozděleny do 3 – 5 let a zahrnují teoretické bloky, sebezkušenost, nácvik dovedností a supervizi.

Literatura:

Hunt, Morton. (2000). Dějiny psychologie. Portál, Praha.
 Kratochvíl, Stanislav (2002). Základy psychoterapie. Portál, Praha.
 Interní materiály psychoterapeutického výcviku MOVISA III, 2009.
<http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Biblioterapie>

Děckaři ve zbrani

Lenka Václavíková Antošová
 Eva Komínová

Předem se čtenářům a svým kolegům „děckařům“ omlouvám za užívání vojenských termínů a podotýkám, že jsem zarputilým pacifistou a ve vztahu k dětskému čtenářství nezměrným optimistou. Jsem ale přesvědčena o tom, že děckaři jsou opravdu na válečné stezce: bojují za získání nových čtenářů,

o udržení přízně a zájmu těch stávajících; na šéfech svých knihoven se snaží vybojovat více prostředků na nákup dětských knížek, časopisů, cedéček, a alespoň nějaké peníze na dětské akce, které vymýšlejí a připravují ve svém volnu. Kromě toho, že děckaři válčí proti výpočetní technice, mnohdy bojují i s ní a s její

základnou složitostí – s tabulkami, editory, s množstvím nejrůznějších tlačítek.

Děckařina se změnila; práce v našich dětských knihovnách je jiná, a to teď nemám na mysli, že jiná než třeba před půl stoletím. Ta změna se nenápadně vplížila mezi regály dětských oddělení knihoven během pár let. „Viníkem“ jsou rychle se rozvíjející informační technologie, komunikování prostřednictvím sociálních sítí, jiné společenské podmínky a s nimi i jiná očekávání a požadavky dětských uživatelů.

V druhé polovině osmdesátých let minulého století jsem poprvé vkročila do knihovny ne jako čtenář, ale jako knihovník. Tehdy jsme se strchovali, co natropí s dětským čtenářstvím televizní bedýnka. V dnešní době, kdy na opačné (čili nepřátelské) straně čtenářského nezájmu a nečtenářství stojí po zuby vyzbrojená armáda počítačových her, „empétrojek“ a „empéčtyřek“, iPodů, vedená internetem a hecovaná vždy a všude přítomnou reklamou, se nám náš tehdejší televizní konkurent může jevit jako bezzubý strašák, nebo možná i jako spojenec. Ale ani děckaři nejsou ve svém bohulibém poslání – podněcovat a podporovat lásku ke knížkám a četbě – bezbranní. I oni mohou ve svém boji kromě literatury, svého nadšení a nápadů pro práci s dětmi využívat moderní bojové prostředky – výpočetní, informační a komunikační techniku.

Nejdůležitější ale je, že děckaři nevedou ve svých knihovnách osamělou partyzánskou válku; už více než patnáct let systematicky budují vlastní vojenskou a špiónážní síť: Klub dětských knihoven (KDK). Generálním štábem KDK je Mozkový trust (MT). Ten je složen ze samých ostřílených bojovníků, kteří vymýšlejí nejlepší a neúčinnější bojové strategie a plánují společné národní operace.

Pro předávání strategických zpráv používá KDK důmyslný systém, kterým je e-konference Andersen. Své členy – řadové bojovníky – školí, aby byli připraveni na všechny typy vojenských operací a různé formy útoků

nepřítele; těmto vojenským cvičením se říká semináře a workshopy. KDK organizuje řadu celostátních vojenských operací, pro které užívá pojmenování celoklubové projekty. Mezi nejznámější operace patří např. Noc s Andersenem, Kde končí svět, SUK – Čteme všichni nebo Den pro dětskou knihu. Jednou za dva roky uděluje nadřízený orgán (SKIP) prostřednictvím Klubu cenu pro nejlepší malý vojenský útvar (knihovnu). Vítěz získává řád nazvaný Kamarádka knihovna.

Klub je organizován do menších operativnějších útvarů, které se nazývají regionální klubka; každé z nich má svého oblastního velitele. Klubka se zapojují do celostátních aktivit KDK, ale podle místních podmínek realizují i vlastní regionální bojové operace; i ty se stejně jako ty celostátní nazývají projekty.

Jak probíhá letitý boj bojové jednotky děckařů v Knihovně města Hradce Králové může nejlépe podat hlášení bojovnice nejpovolnější: Eva Komínová. Děckařkou je více než třicet let. Zná výborně „práci v terénu“ – je děckařkou, zároveň i vedoucí pobočky Nový Hradec Králové a navíc v královéhradecké knihovně zastává pozici dětské metodičky.

Práci s dětmi v naší knihovně významně ovlivňuje existence poboček v různých částech města. Dětská oddělení, která jsou jejich součástí, obhospodařuje ve všech případech jedna síla, mnohde i na částečný úvazek. Podmínky a způsob práce s dětmi jsou v každé lokalitě města odlišné a závisí především na přízni a zájmu učitelů spádových škol, s nimiž pobočka spolupracuje. A hodně se liší i konkrétní požadavky učitelů. Programy pro jednotlivé školní třídy, které si knihovnice připravují, jsou tedy většinou „šité na míru“. Jednak pro ty, kdo je vyžadují, ale také pro ty, které je připravují a jak jsou schopné je zvládnout.

Kromě těchto individuálních akcí každé pobočky však Knihovna města Hradce Králové každoročně vyvíjí snahu o společné celoknihovní aktivity určené bez výjimky všem uživatelům dětských oddělení. A odpověď na otázku, zda

se nám to daří, by měl přinést následující výčet akcí na podporu dětského čtenářství pořádaných v posledním desetiletí, které odstartoval do jisté míry i vznik Klubu dětských knihoven a hodně usnadnil průnik počítačů a Internetu do knihoven, umožňující rychlou a jednoduchou vzájemnou komunikaci.

Snaha pořádat společné a netradiční celoknihovní aktivity se zpočátku nesetkala s kladným ohlasem u všech kolegyn. V devadesátých letech minulého století stále ještě mnohde přetrvával konzervativní názor, že knihovny by měly být především půjčovnami knih. Šlo také o to, co vymyslet, aby se mohla zapojit všechna oddělení. Jako nejschůdnější se ukázalo uspořádat soutěž, která by současně mohla probíhat ve všech pobočkách. A tohoto modelu se v podstatě držíme dodnes.

Vůbec první celoknihovní etapová soutěž s názvem **Detektivní pátrání** byla odstartovaná v roce 1996 a pokračovala úspěšně i v několika následujících letech. Děti měly za úkol podle obrázku a krátkého textu skrývajícíchho nápovědu poznat jméno spisovatele nebo ilustrátora, mladší pak pohádku nebo pohádkovou postavu.

Velice netradičním průlomem v práci s dětským čtenářem se staly oslavy Dne dětské knihy 2. dubna. Hlavní myšlenkou oslav pod názvem Čteme všichni bylo upozornit na sebe před co nejširší veřejností, nejlépe aktivitou, která by opustila prostory knihovny. Tehdy spatřila světlo světa myšlenka uspořádat pro děti terénní závody na způsob orientačního běhu, jaké většina zažila na letních táborech. Významnou obměnou byla kontrolní stanoviště se záluďnými převážně nevážnými úkoly z literatury nebo české mluvnice. Název Ptáčkoviny (původně záměrně s pravopisnou chybou) jsme si vypůjčili ze stejnojmenné knížky Z. Malinského a náramně se nám hodil, protože 2. duben je také Mezinárodním dnem ptactva.

Je to až k nevíře, ale naše Ptáčkoviny, i když se postupně přesunuly na podzim a rok co rok se převlékají do nového „kabátku“, se stále těší oblibě dětí, takže v letošním roce budeme pořádat již jubilejní 15. ročník. Na jejich při-

pravě i průběhu se podílejí společně všechny pracovnice dětských oddělení a střídáme nejen lokality v nejbližším okolí půjčoven, ale i kostýmy a převleky literárních nebo pohádkových postav na jednotlivých stanovištích.

Přelom tisíciletí, rok 2000 a nový projekt KDK **Kde končí svět** umožnil řadě knihoven rozvinout nejrůznější aktivity. V našich hradeckých podmínkách je nepřijatelnější kategorií oblast dětského čtenářství a již zmíněné soutěže, většinou dlouhodobé, rozdělené do několika etap a zohledňující různé věkové skupiny dětí. V archivu by se našly například tyto :

Co se slovy všechno poví (téma Kolik řeči umíš, tolikrát jsi člověkem) zábavné jazykové hrátky poukazující na košatost naší mateřštiny.

Strom pohádek (téma Díky za pohádku)

– otázky a úkoly z pohádek. Správné odpovědi představovaly listy, které postupně přibývaly na pohádkových stromech v každé pobočce knihovny.

Pohádkový strom

Slon a mravenec

- malí a velcí v literatuře celého světa

V roce 2008 jsme v kategorii tvůrčího psaní vyhlásili literární soutěž **Máme rádi zvířata** aneb Cesta do hlubin zvířecí duše (téma Cesta tam a zase zpátky). Vítězná povídka **Kikinka** bratří Grňových zajistila mladým literátům nejvyšší ocenění v projektu Kde končí svět – Řád rytířů krásného slova.

Téměř souběžně probíhaly v knihovně i jiné velké soutěže zaměřené k významným výročím nebo událostem. Byly to například: výtvarná soutěž pro menší děti **Barunka a pohádka** ke 140. výročí úmrtí Boženy Němcové, **Já a moje město** pro starší děti k magickému 777. výročí založení města Hradce Králové, **Křížem krážem po Evropské unii** – soutěžní hra u příležitosti vstupu naší republiky do EU se záměrem přiblížit dětem prostřednictvím bohaté obrazové dokumentace i ostatní státy EU. Etapová soutěžní hra **Strašidla nás baví, jsme čtenáři hraví** umožnila dětem realizovat se hned v několika oblastech najednou: přečíst určenou knihu, zodpovědět základné otázky a stvořit literární a výtvarnou podobu oblíbeného strašidla.

Moje kytičky, výtvarná soutěž ke 150. výročí vydání Erbenovy Kytice. Tato velice zdařilá soutěž měla neméně zdařilý výstup v podobě sborníku výtvarných prací dětí doplněném Erbenovými verši, který byl vydán naší knihovnou a prezentován na setkání knihovnic v Jičíně v rámci festivalu Jičín – město pohádky.

Knihovna vydala také podobný sborníček, tentokrát literárních prací dětí s názvem **Moje Babička**, který obsahoval nejen reflexe na četbu knihy B. Němcové, ale především vztah k babičkám vlastním.

Tak bych mohla pokračovat dál a dál. Vzhledem k tomu, že 15 let činnosti knihovny je přece jen dost dlouhá doba, nemůže být výčet akcí pořádaných naší knihovnou na podporu četby a dětského čtenářství úplný. Samozřejmě do této oblasti spadá každoroční až na malé výjimky také celoknihovní nocování s Anderse-

nem, které si poprvé v roce 2001 odvážně vyzkoušela jen jedna pobočka, tehdy teprve se zkušebními provozem internetu. Ale mohli jsme být přímými svědky a účastníky zrodu nové konference Andersen, která se od té doby stala vítaným komunikačním zdrojem pro všechny „děckařky“ a bez níž si svou práci v dětských odděleních už ani neumíme představit.

Stejně tak zkvalitnily naši práci počítače a internet. I ten využíváme k podpoře čtení a čtenářství a to prostřednictvím dětského hradeckého webu **Librišek**. Na svých stránkách upozorňuje tento knihovnický skřítek děti na to, jaké knížky by si měly přečíst, jak mohou komunikovat s knihovnou a využívat jejích služeb. Upozorňuje, co se v knihovně nového chystá a archivuje proběhlé akce a pořady. Připravuje také drobné soutěže a literární kvízy, které mohou děti plnit přímo v knihovně nebo z domova po Internetu. A zároveň umožňuje dětem zveřejňovat své první literární či výtvarné pokusy.

Všechny výše zmíněné aktivity jen poukazují na to, že i v knihovně našeho typu se naskytá celá řada možností pořádání společných akcí, nechybí-li odvaha, chuť a víra, že to, co děláme, má i v této době smysl.

Výtvarná soutěž Moje Kytice – Polednice

Projekty Národní pedagogické knihovny Komenského na podporu čtenářské gramotnosti

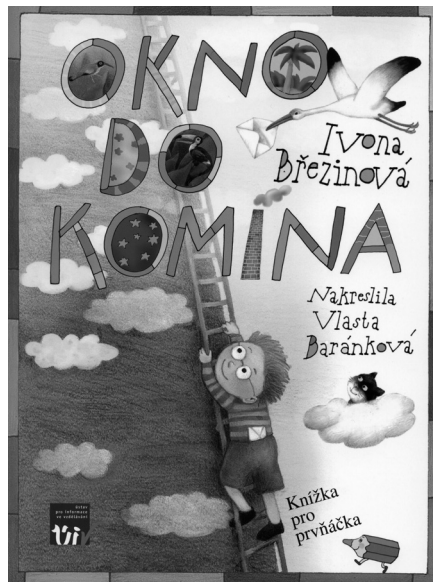
Ivana Hutařová

Národní pedagogická knihovna Komenského (NPKK) slouží především pedagogické veřejnosti a studentům společenskovedních fakult vysokých škol z celé republiky. Její součástí je také Sukova studijní knihovna literatury pro mládež (Sukova knihovna) která má ve svém fondu nejrozsáhlejší sbírku literatury pro děti a mládež, vydané od konce 18. století po současnost. Tuto knihovnu využívají vedle shora jmenovaných uživatelů také pracovníci nakladatelství, historikové a teoretické literatury a v neposlední řadě tvůrci dětské knihy, spisovatelé a ilustrátoři, tedy všichni ti, co se profesně literaturou pro děti a mládež zabývají.

Vedle základních knihovnicko – bibliografických činností se snaží Sukova knihovna přispět k rozvoji četby a čtenářské gramotnosti dětí. V posledních letech se jedná především o dvě velké akce, které jsou do roku 2009 součástí projektu podporovaného MŠMT „Podporujeme čtenářskou gramotnost“. První z nich má již osmnáctiletou tradici.

1. SUK – Čteme všichni

Sukova knihovna začala v roce 1993 mapovat dětskou četbu formou čtenářské ankety dětí. Již 18 let mohou každoročně děti hlasovat o tom, která kniha, vydaná v uplynulém kalendářním roce, se jim nejvíce líbila. Ceny knihám zde udělují dětská čtenářská a pak také učitelé a knihovníci dětských oddělení veřejných knihoven, tedy ti, jimž jsou knihy určeny. Hlasování se každoročně účastní několik tisíc dětí z celé republiky a více než sto knihovníků.

Název akce je odvozen od jména Václava Františka Suka, významného teoretika v oblasti literatury pro mládež a zakladatele Sukovy studijní knihovny literatury pro mládež.

Cenu dětí získávají první tři tituly s největším počtem hlasů, přičemž není důležité, jedná-li se o původní český, nebo přeložený titul, ani jestli knížka vyšla v prvním, nebo dalším vydání. Jedinou podmínkou je, aby knížka vyšla v příslušném kalendářním roce. Stejná jsou pravidla pro udělení cen knihovníků.

Zároveň vybírá porota učitelů nejlepší tituly z prvních vydání knih českých autorů, které doporučuje Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy jako podklad pro udělení cen ministra školství, mládeže a tělovýchovy Za přínos k rozvoji dětského čtenářství. Cenu ministra školství může získat až pět titulů českých autorů, které v příslušném roce vyšly v prvním vydání.

Se vznikem akce Noc s Andersenem vznikla i cena čtvrtá, kterou udělují oblíbené knize nocležníci v knihovnách a ta má název Cena Noci s Andersenem.

Ceny získávají autor, ilustrátor, nakladatel, případně další původce díla.

Specifická na této anketě je především skutečnost, že do ní přispívají děti, které jsou zvyklé pravidelně číst, to znamená, že sledují novinky v literatuře pro děti a mládež a dovedou si na knihy utvořit vlastní názor.

Vzhledem k tomu, že hlasy do ankety mohou děti poslat jakékoli knize bez omezení, najdeme mezi dvacítkou nejčtenějších titulů i divčí romány, dobrodružné a detektivní příběhy. Anketa vypovídá mnoho o současném vkusu dětí, který by měli znát všichni dospělí, kteří s dětmi v oblasti četby pracují a mohli tak dětský vkus nenásilně usměrňovat, případně i ovlivňovat.

Právě z toho důvodu vydává knihovna již podruhé příručku, která byla myšlena především jako podklad pro akvizici do školních knihoven a ve které jsou shrnuty výsledky nejen akce Suk, ale také výsledky Zlaté stuhy a Magnesie Litery. Příručka má název Co četly české děti v roce... a mohou ji dostat bezplatně školní i veřejné knihovny na požádání.

2. Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka

Tento projekt je dalším z těch, jimiž Národní pedagogická knihovna usiluje o podporu čtenářské gramotnosti. První ročník projektu proběhl ve školním roce 2008/2009.

Cílem projektu, jehož aktivity probíhají po celý školní rok, je podpora a rozvoj zájmu o četbu u dětí v prvním roce školní docházky a vytvoření základu pro pravidelný návyk k četbě, který je rozhodujícím faktorem pro úspěšný rozvoj čtenářské gramotnosti během celé školní docházky i pro pozdější uplatnění v životě.

Žáky prvních ročníků do projektu přihlašovali učitelé/učitelky základních škol nebo knihovnice dětských oddělení veřejných knihoven. Učitelé/učitelky nebo knihovnice následně v průběhu školního roku 2008/2009 připravovali pro děti různé akce podporující čtenářství a zájem dětí o knihy obecně: společná čtení, besedy s autory dětské literatury, návštěvy v knihovně, případně v regionálních muzeích, dramatizace knížek apod.

PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ STRAHOVĚ

IVONA BŘEZINOVÁ:
'Kozi příběh (Daránus)
CENA DĚTÍ – 2. MÍSTO

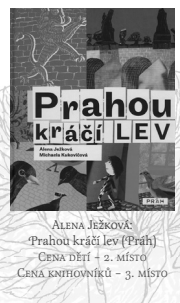
8. DUBNA 2009
SUK 2008 – ČTEME VŠICHNI

J. K. ROWLINGOVÁ:
'Harry Potter a relikvie smrti (Albatros)
CENA DĚTÍ – 1. MÍSTO

GABRIELA FUTOVÁ:
'Naše máma je bosorka (Albatros)
CENA DĚTÍ – 3. MÍSTO

ÁLENA JEŽKOVÁ:
'Prahou kráčí lev (Praha)
CENA DĚTÍ – 2. MÍSTO
CENA KNÍHOVNIKŮ – 3. MÍSTO

Žáci, kteří úspěšně zvládli čtení a vstoupili tím mezi čtenáře, získali jako odměnu původní českou novinku, která byla vytvořena pro tento projekt a není v běžném knižním prodeji. Pro rok 2009 byla oslovena významná česká spisovatelka Ivona Březinová a ilustrátorka Vlasta Baránková. Na základě jejich spolupráce vznikla půvabná knížka „Okno do komína“, literární text, který splňuje všechna kritéria prvního čtení.

Do projektu se zapojilo celkem 232 základních škol z celé republiky, z toho 22 přímo a 212 prostřednictvím dětských oddělení veřejných knihoven. Celkem se účastnilo 9545 prvňáčků. Kniha Okno do komína byla vydána v počtu 8500 výtisků, které byly rozděleny školám a knihovnám pro žáky, kteří se úspěšně účastnili akcí v rámci projektu.

Slavnostní zakončení prvního ročníku projektu „Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka“ se konalo na nejrozličnějších místech republiky za přítomnosti významných osobností veřejného i kulturního života. Jako první dostali knížku vybraní prvňáčci ze škol ze Středočeského kraje ve Velkém zrcadlovém sále Ministerstva školství,

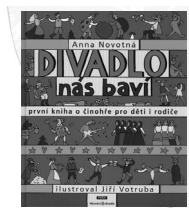
mládeže a tělovýchovy dne 2. června 2009. Knihy jim předala první náměstkyně ministryně školství Ing. Eva Bartoňová spolu s autorkou Ivonou Březinovou. Další knížky dostávali prvňáčci v průběhu června v knihovnách, ve školách, na radnicích, na hradech a zámcích. Vždy se jednalo o mimořádné slavnostní akt.

První ročník proběhl úspěšně a přinesl mnoho inspirací pro další možnosti rozvoje čtenářské gramotnosti žáků od nejnižších ročníků základní školy. V mnoha místech se výrazně prohloubila spolupráce místních knihoven se školami, která je nejjednodušší cestou, jak děti ke knihám hned od prvních krůčků ve škole přivést.

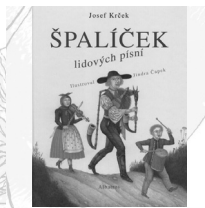
Druhý ročník projektu právě probíhá a přihlásilo se do něj přes 13 000 prvňáčků z celé republiky. Letošní prvňáčci, kteří úspěšně projekt absolvují, obdrží zdarma knížku, kterou pro ně napsal Jiří Kahoun a ilustroval Jiří Fixl. Knižka se jmenuje Legrační dům.

Věříme, že projekt i přes opravdu velkou finanční náročnost bude pokračovat i v příštích letech.

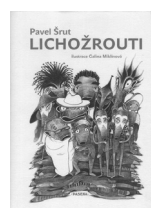
Veškeré další informace naleznete na naší webové stránce www.nppk.cz.

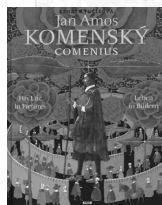
ANNA NOVOTNÁ:
"Divadlo nás baví" (Praha)
CENA MINISTRA ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

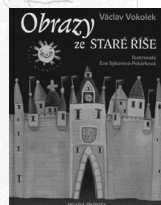
JOSEF KRČÁČEK:
"Špalíček lidových písní" (Albatros)
CENA MINISTRA ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PAVEL ŠRUT:
"Lichožrouti" (Paseka)
CENA MINISTRA ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
CENA KNIHOVNÍKŮ – 1. MÍSTO
CENA NOCI S ANDERSENEM

RENÁTA FUČÍKOVÁ:
"Jan Amos Komenský - Comenius" (Praha)
CENA MINISTRA ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
CENA KNIHOVNÍKŮ – 2. MÍSTO

VÁCLAV VOKOLEK:
"Obrazy ze Staré Říše" (Mladá fronta)
CENA MINISTRA ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Knihovnická setkávání s básníkem

Oldřich Mikulášek

26. 5. 1910 Přerov - 13. 7. 1985 Brno

„Láska je, když kráčíš do neštěstí tak jistě, jako jistě vržou boty“ zasáhlo mne kdysi z gymnaziální čítanky. Když mne osud o několik let později zavál do Brna, potkávala jsem čas od času po cestě z Univerzitní knihovny autora těchto veršů a lyrické poezie s dramatickým napětím, jímž ztvárnil dialektiku lásky, života a smrti, básníka lidské existence, zejména jejího dramatického střetávání s trvalou perspektivou smrti a se zvykostí každodenního života, podle vyjádření literárního vědce Jiřího Trávnicka jednoho z rodu českých básnických knížíat, na Moravském náměstí živého, a navzdory těžkému úrazu dosud bohatýrského.

Jako pracovnice pobočky Knihovny Jiřího Mahena v Žabovřeskách jsem se dostala i k mnoha jeho dalším básním (sbírky z šedesátých let *První obrázky*, *Svlékání hadů*, *To královské a zejména Šokovaná růže*) a dozvídala jsem se mnohé o jeho osudech (byl z rodiny železničáře, po absolvování dvoutřídní obchodní školy v Přerově vystřídal četná, i manuální zaměstnání, od roku 1937 působil v Brně jako redaktor v Lidových novinách, za okupace v jejich archivu, v Rovnosti, znovu v Lidových novinách, v rozhlasu a v časopisu Host do domu, od roku 1965 byl spisovatelem z povolání, po roce 1968 však prakticky nesměl publikovat). Zaslouhou čtenářů jsem přišla i k samizdatové básnické sbírce *Agogh*, kterou jsem si nábožně opsala na kufříkovém psacím stroji Consul. *Pohádku o brněnském krokodýlovi* jsem

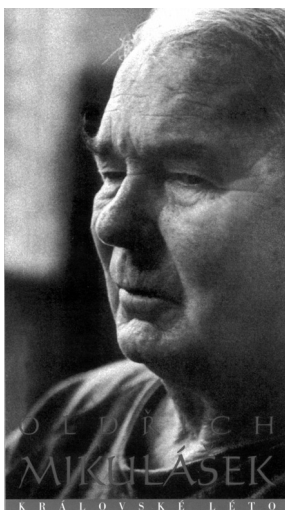
zařadila do jedné ze svých besed pro dětské čtenáře. Na knížky vydávané oficiálně na začátku osmdesátých let (verše z let 1971–73 *Žebro Adamovo* a bilancující *Velké černé ryby a dlouhý bílý chrt*) jsem už stávala ve čtvrtčních frontách před knihkupectvím na České.

Na smutném začátku prázdnin roku 1985 jsem se vypravila do brněnského krematoria. Bylo tam tolik lidí, že většina pobývala a s básníkem se loučila venku. V jednom z diskusních kroužků jsem do města odcházela pěšky, před očima pohled na Petrov.

K dalším setkáváním s básníkem docházelo a dochází v Mahenově památníku. Ve vzpomínkách čtenářů a návštěvníků, zejména spisovatelů Ivana Kříže a Jana Trefulky, v nesčetných pořadech na půdě, například

i čtení z pohledu plebejšťjší brněnské bohémy *Hvězdy kvelbu* Pavla Řezníčka. K nejpůsobivějším patřilo podmanivé představení principála Divadla Orfeus z Prahy a brněnského rodáka Radima Vašinky *Vyvolavač trapně lysý jemně tluče paličkami na malý bubínek potažený černým sametem*, sestavené z básní Oldřicha Mikuláška a Jana Skácela.

Také pohled z okna mého posledního bydliště mi básníka, kterého jsem znala jen zpozvdálí, ale velmi obohatil můj život, stále připomíná, verši „když na Kolišti přší“ . . .

Dům U Mikuláška

Je jeden dům, v tom domě byt, v tom bytě bydlel téměř dvacet let básník.

Na průčelí domu je plaketa a domu tomu se říká U Mikuláška. Ale cesta k němu byla dlouhá a spleťtá.

Když jsme se vzali, bydleli jsme na Kotlářské ulici v malé svobodárně. Neměli jsme nic. Jen gauč a stůl bez židlí a skříň. Dřevěné bedýnky od banánů a pomerančů jsem potáhla látkou a na těch se sedělo v kuchyni. Člověk moc věcí k žití nepotřebuje.

Židlí je totiž všude dost, ale pravých přátel málo. A všichni na tu dobu radostně vzpomínali. Na bedýnkách seděli: malíř Josef Kadula se svou kytarou, občas hrál i zpíval, básník Josef Kainar, který k různým melodiím skládal texty, skladatel Gustav Křivinka, ten bydlel opodál, stejně jako klavírista Antonín Máša, malíř Jánuš Kubíček, básníci Jan Skácel a Karel Tachovský, sochařka Sylva Lacinová, herečka Vlasta Fialová, spisovatel Ludvík Kundera. Občas usedli i přátelé z Prahy a Ostravy, Oldřichův přítel z mládí, malíř Drahoš Tůma, básník František Hrubín a začínající básníci z Pardubic – Jiří Gruša, Jiří Pištora, Petr Kabeš, Miloš Vodička.

Byli jsme tehdy zaměstnaní v rozhlase a denně jsme ráno chodili do práce pěšky ulicí Bayerovou, Mášovou a tady Oldřich rád vzpomínal na dobu, kdy byl redaktorem v Lidových novinách v Praze a v Brně. Na bratry Čapky, na Rudolfa Těsnohlídka, jak psal na pokračování příběhy Lišky Bystroušky a chybou metéra v tiskárně se z ní stala Bystrouška a už jí to zůstalo. Na spisovatele Golombka a Valentu, na šéfredaktory Eduarda Basse, ten měl ráno přečteny všechny noviny, než přišli redaktoři do práce, a Heinricha, vynikajícího organizátora, a na Rejzka, který v šedém domě s balkóny bydlel. „V této ulici bych chtěl jednou bydlet,“ povzdychl si a zadíval se přesně na ten šedý dům.

S malým dítětem byla naše svobodárna ještě menší, a tak se nám po létech podařilo získat větší byt na Kounicově ulici v pátém poschodí a do naší svobodárny se stěhoval z pověstného vlhkého doupěte malíř Jánuš Kubíček se ženou. V druhém bytě jsme bydleli deset let za doprovodu cinkání a brzdění tramvají a v létě, kdy se všichni řítili na přehradu, jsme nemohli otevírat okna, neboť nebylo slyšet ani rádio a všechna okna byla situována do ulice.

V jednu slunnou dubnovou neděli jsme šli se synem a jeho kamarádem s rodiči ke kolotočům k Zimnímu stadionu. Tam mladý Franta Kocourek v malé aréně ohýbal železa a předváděl své silácké kousky. Jak nás uviděl, přerušil představení a okázale nás uvítal – Oldřicha jako betálního barda – poetu se svým doprovodem. A hodiny se po vteřinách zvolna sunuly k okamžiku, kdy se změnil náš život. Stále byla ještě nádherná neděle s veselím. Vytáhli jsme si od mluvčího papouška horoskopy a vraceli se domů. Oldřich si házel se synem gumovým skákajícím míčkem. Na Botanické ulici mu náhle na kraji chodníku uklouzla noha a on upadl. To se stává. Ale nevstával a obličej se mu zkrivil bolestí. My jsme se chvilku smáli v domnění, že si z nás tropí žerty. Žel, žert to nebyl a za chvíli uháněla sanitka s Oldřichem do nemocnice, kde pobyl mnoho měsíců a pak už mu do konce života zůstaly věrné družky – berle. Martyrium v nemocnici je však jiná kapitola. Já jsem si uvědomila, že už se nemůže vrátit do pátého poschodí, kde často nejel výtah, a začala etapa hledání výměny bytu.

Po několika měsících úsilí se mně podařilo získat byt. Kde? V tom šedém domě s balkony, v ulici, kudy jsme chodili denně do práce a kde Oldřich vzpomínal na krásná léta v Lidovkách. Díky tomu, že byt byl úplně zdevastován – dráty od elektriny vedly po zdi, z podlah se zbrusilo patnáct velkých pytlů špíny a hnoje.

Původní podlahy vypadaly jako udusané z hlíny. Těžko se to dá vylicit, ale aspoň ten byt nechtěl žádný funkcionář. Posléze jsem objednala stěhování.

Termín zněl: 21. srpna 1968. Mezi obrněnými vozy, ruskými vojáky s puškami, obléhajícími protější tiskárnu, mě v pauzách stěhovalo pekařské auto. Oldřich byl ještě stále v nemocnici. Byli jsme na to dva. Já a můj syn. A pomohl jenom malíř Josef Kadula. Zkrátka - Oldřich opustil v sanitce byt na Kounicově a opět se vrátil sanitkou do jiného bytu i s nemocniční postelí. Začínal se pomaličku znovu učit chodit. V tomto bytě vznikaly jeho stěžejní básně. Těsně před smrtí, kdy už nemohl vycházet, jednou s úsměvem řekl: „I kdybych už vůbec nevyšel ven, tady ve svém pokoji jsem byl vždycky šťastný a budu tady i po smrti.“

Pamětní desku na šedý dům příteli Oldřichovi vytvořila sochařka Sylva Lacinová. Při slavnostním odhalení vzdal hold básníkovi spisovatel Antonín Přidal. Vzpomínám, jak Sylva tehdy říkala: „Tak dobře a lehce se mně dlouho nic nedařilo. Nepotřebovala jsem ani žádné fotografie, tak dobře jsem si za ta dlouhá léta jeho rysy pamatovala. Bylo to zvláštní, jako kdyby mně při práci pomáhal.“ Když se občas na reliéf zadívám, zvláště v oživujícím světle, kdy se slunce kloní k západu, říkám si: Určitě jí pomáhal. V té Oldřichově věrné podobě je i jeho duše, i radost, že to byla právě dobrá přítelkyně, která dílo stvořila. Věřím totiž starému přísloví, že pravé přátelství trvá až za hrob.

Věra Mikulášková

Jiří Potáček – 70

Výrazný představitel brněnského knihovnictví, který se po celý život zabýval výpočetní technikou a sociální informatikou, jeden ze zakladatelů Asociace knihoven vysokých škol, dlouholetý vedoucí Ústavu vědecko-pedagogických informací a služeb Mendelovy univerzity v Brně, slaví 70. narozeniny.

Jeho cesta ke knihovnické specializaci přitom byla plná zákrut a nečekaných zvratů. Narodil se 13. března 1940 v Brně, kde také maturoval na Jedenáctileté střední škole v roce 1957. Po ukončení studií nastoupil do provozu závodu MEZ v Brně-Židenicích a přihlásil se k dálkovému studiu oboru organizace a řízení na Fakultě strojní VUT, které ukončil s titulem Ing. v roce 1971. Vzdělání v oboru výpočetní

techniky uplatnil jako vedoucí provozu výpočetního střediska v PVT Brno, odkud odešel zavádět výpočetní středisko do ČKD Blansko, a to ze zcela prozaických důvodů. K pracovnímu místu totiž byl nabízen i byt.

Následovalo více jak dvacetileté působení v rámci Nábytkářského průmyslu – GR a Výzkumného a vývojového ústavu nábytkářského. Od roku 1984 absolvoval vědeckou výchovu na VŠE v Praze a vytvořil práci *Umělá inteligence jako metoda automatizovaného řízení*. Aspiranturu úspěšně ukončil kandidátskou zkouškou v roce 1988. Během roku 1976 se mu podařilo vyměnit blanenský byt za byt v Brně, čímž se nejenom vrátil do svého rodiště, ale zahájil i svoji knihovnic-

ko-informační kariéru. Od roku 1990 se stal vedoucím Ústavu vědecko-pedagogických informací a služeb na Mendelově zemědělské a lesnické univerzitě, jehož součástí byla ústřední knihovna, ediční středisko, audiovizuální centrum a informační centrum. A v této funkci zůstal až do roku 2007, přičemž se mu podařilo vybudovat ústav, jehož význam přesáhl univerzitní rozměry.

Tvůrčí duch, tak typický pro Jiřího Potáčka, je založen na kombinaci reálné vize a pracovní poctivosti. K tomu mu pomáhalo nejenom studium organizace řízení, ale především přátelský a kolegiální přístup. Pokud byl přesvědčen o užitečnosti odborného záměru, a to nejen na svém pracovišti, napomáhal vždy plným nasazením při jeho realizaci. Především ústřední knihovna Mendelovy univerzity dosáhla pod jeho vedením obdivuhodných výsledků. V době, kdy se stal jejím vedoucím, měla k dispozici jen půjčovnu. Teprve roku 1992 se podařilo otevřít první studovnu. Do roku 2000 bylo ve třech etapách vybudováno informační centrum v plném rozsahu, včetně studovny s volným výběrem a studovnou s PC, které tak mohly uspokojovat požadavky narůstajících řad studentů. Po výstavbě nového pavilonu pro ekonomické obory na univerzitě v roce 2004, se jeho součástí stala také specializovaná knihovna s deseti tisíci svazky a edičním střediskem. Už jen toto svědčí o jubilantově profesní schopnosti zakomponovat do působení vysoké školy ty oblasti knihovnictví a informatiky, jež jsou nezbytné pro rozvoj oboru jak v jeho části studijní, tak

v jeho vědecké práci a v profesní akribii, která teprve napomáhá formovat kredit univerzitního pracoviště. Jiřímu Potáčkově se podařilo dokázat, že univerzita tento přístup zcela adaptovala a pracoviště, která byla svěřena jeho vedení, maximálně podporovala, vědoma si jejich významu.

Ovšem nejenom na svém mateřském pracovišti se Jiří Potáček činně zapojil do světa odborných informací. Po 14 let zastával funkci předsedy Sdružení uživatelů PC, byl při založení Asociace knihoven vysokých škol a pořadatelem jejích celostátních porad. Od vzniku Vyšší odborné školy informačních studií a knihovnictví v Brně v roce 2000 vyučuje specializaci o ediční činnosti. Jeho doménou je téma *Informační technologie*, o čemž podává svědectví i řada jím zpracovaných skript, přednášek v rámci konferencí Inforum (2003, 2004, 2006, 2009) a článků mj. i v časopise Duha (1992, 1998–2002). Jeho personální bibliografie obsahuje přes 50 položek.

Odchodem z funkce vedoucího Informačního centra do důchodu v roce 2007 jeho aktivity neskončily. Na univerzitě pomáhá při řešení projektů ESF, FRVŠ a vyučuje na Institutu celoživotního vzdělávání, nadále vyučuje předmět ediční činnost na Vyšší odborné knihovnické škole v Brně a úspěšně zvládá dokonce i všechny povinnosti, které pro něj plynou z každodenního shonu jeho početné rodiny. K obdivuhodné činnorodosti i k životnímu jubileu mu blahopřejeme.

Jaromír Kubiček

Výstava k poctě Ludvíka Kundery

Další z řady velkých výstav v pobočce Muzea Brněnska – Památníku písemnictví na Moravě – je věnovaná výrazné moravské osobnosti současného kulturního života, Ludvíku Kunderovi. Spisovatel, dramatik, překladatel a výtvarník slavící v letošním roce 90. narozeniny, se osobně zúčastnil jejího zahájení 17. března. Oslavenci přišli blahopřát jeho přátelé a známí i bývalí spolupracovníci z řad umělců.

Ludvík Kundera se narodil 22. března 1920 v Brně rodičům Antonínovi a Iloně Kunderovým. Tatínek byl důstojníkem čs. armády a jeho zaměstnání bylo spojené se stálým stěhováním. Rodina střídavě bydlela v Praze, Litoměřicích a Brně. Maminka pocházela z rakouskouherské rodiny, proto se u Kunderů mluvilo jak česky, tak německy. Byla to právě maminka, která synovi nabídla knihu Heinricha Heina *Buch der Lieder*, kterou se pokusil přeložit. Nemalý vliv na mladého básníka měl také jeho strýc – klavírista, hudební pedagog a spisovatel Ludvík Kundera, otec spisovatele Milana.

Kunderu oslovila poezie již na reálném gymnáziu v Litoměřicích, kde se poprvé setkal s poetismem a následně surrealismem. Básnickými vzory se pro něj stali František Halas, Jakub Deml a především Vítězslav Nezval. Svůj první „román“ začal psát těsně po smrti

svého otce roku 1943. Mladý spisovatel jej nazval *Stále se vracejí* a jeho rukopis najdou návštěvníci mezi vystavenými exponáty. První básnické sbírky vznikaly v posledních dvou letech 2. světové války v Brně, kam se vrátil po několika měsících z totálního nasazení ve Španělsku u Berlína. V průběhu válečných let také se svými přáteli položil základy surrealistické Skupiny Ra, oficiálně ustanovené roku 1945. Je to i období, kdy se pod vlivem svých kamarádů výtvarníků začal věnovat výtvarnému umění.

Jako čerstvý absolvent Filozofické fakulty Masarykovy univerzity nastoupil po válce do redakce revue *Blok*, kde setrval tři roky. Následně pracoval po boku Jana Skácela v kulturní rubrice *Rovnosti*. V roce 1953 stál u zrodu literárního časopisu *Host do domu*. Po dvou letech z redakce odešel a stal se nezávislým svobodným umělcem. Bez trvalého zaměstnání zůstal po dobu třinácti let.

Do roku 1970 vychází mj. *Záznamy a promluvy*, *Letní kniha přání a stížností*, *Tolik cejchů*, *Fragment*: ódy, sarkasmy, truchlení, novela *Odjezd* nebo antologie německého expresionismu *Haló, zde víchr, víchřice!*.

V sedmdesátých letech nebylo Kunderovi dovoleno publikovat. Vznikly drobné práce vydané pod jmény tzv. „pokryvačů“, např. František Tenčík: *Slovníček literárních pojmů* (1976), Jan Hanzálek: *100 let české knihovny ve Znojmě* (1978). Jen v okruhu přátel a známých se občas některé z jeho děl objevilo zařazené do neoficiálně vydávaných publikací, na novoročenkách apod. Ke svým čtenářům se po delší pauze dostala roku 1985 sbírka *Hruden*. Většina básní se však dočkala vydání až po roce 1989: *Napříč Fantomázií*, *Malé radosti*, *Ptání*, *Ztráty a nálezy* (sbírka doplněná obrazovou částí Kunderových výtvarných artefaktů) nebo sbírka *Pády* (vycházející z básnickova studia starých gramatik).

Velký přínos přinesl Ludvík Kundera na poli překladatelském. Českým čtenářům zprostředkovává básnická i prozaická díla z mnohých jazyků, např. francouzštiny, ruštiny, bulharštiny, rumunštiny, srbochorvatštiny. Nejvíce se však věnuje autorům píšícím v jazyce německém, mezi něž patří: Gotfried Benn, Heinrich Böll, Georg Büchner, Ferdinand Bruckner, Paul Celan, Franz Fühmann, Heinrich Heine, Georg Heym, Christian Morgenstern, Alfred Kubin nebo Georg Trakl. Překlady díla Bertolta Brechta, především divadelních her, mu otevřely dveře do Státního divadla v Brně, se kterým od roku 1959 navázal dlouhodobou spolupráci. Na scény brněnských divadel následně přichází také Kunderovy hry původní, např. *Totální kuropění*,

Korzár či *Labyrint světa a lusthauz srdce*. Následuje spolupráce s divadlem ve Zlíně, Hradci Králové, Praze, Kunderovy hry se hrají v zahraničí, je osloven i rozhlasem a televizí.

Výsledkem jeho talentu, obrovské píle a houževnatosti spojené s hravostí a touhou experimentovat je dílo zasahující do různých oblastí kultury, které vystava v několika celcích představuje. Návštěvníci si mohou prohlédnout i spisovatelovy výtvarné artefakty v rámci tzv. Galerie Ludvíka Kundery, jejíž součástí budou i díla již zmiňované Skupiny Ra a Sdružení Q. Výstavu je možné navštívit do 26. září tohoto roku.

Romana Macháčková

Konference NAKLIV

Počátek měsíce února se v Brně nesl v duchu nových projektů. V hotelu Continental proběhla 3. února 2010 zahajovací konference k projektu NAKLIV (Národní klastr informačního vzdělávání). Jedná se o evropský projekt, který byl schválen v rámci Operačního programu *Vzdělávání pro konkurenceschopnost* a který probíhá pod záštitou Kabinetu knihovnictví a informačních studií FF MU.

Hlavním cílem projektu NAKLIV by měl být vznik neformálního partnerství institucí, které se nějakým způsobem věnují informačnímu vzdělávání. Jak je patrné z webových stránek www.nakliv.cz, mělo by v rámci projektu vzniknout prostředí pro sdílení materiálů, které jsou na jednotlivých školách pro podporu informačního vzdělávání využívány. Zároveň NAKLIV přinese nabídku kurzů a seminářů, kterých se budou moci zúčastnit i zaměstnanci knihoven, které nejsou do projektu zapojeny. Zapojeným institucím je určena

nabídka stáží, jejichž základním cílem bude sdílení poznatků a dobré praxe v dané oblasti.

Program konference byl rozdělen do tří bloků – v prvním dopoledním bloku byly zrekapitulovány možnosti a cíle projektu a zástupci zapojených institucí se představili společnou prezentací. Zapojenými institucemi jsou Masarykova univerzita v Brně, Mendelova univerzita v Brně, Moravská zemská knihovna, Obchodní akademie, Střední odborná škola knihovnická a Vyšší odborná škola knihovnických, informačních a sociálních služeb, Slezská univerzita v Opavě, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Karlova v Praze a Vysoké učení technické v Brně.

Druhá část dopolední prezentace byla zaměřena spíše na nastínění možné spolupráce a dalších možných přínosů projektu – v této sekci vystoupili zástupci institucí a organizací, které sice nejsou do projektu NAKLIV zapojeny, ale nějakým způsobem s informačním

vzdělávání pracujících (Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost na vysokých školách, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně aj.).

Odpolední část konference byla zahájena panelovou diskusí, již se účastnili Ludmila Tichá, Jakub Štoger, Jan Matula a Blanka Jankovská. Hlavními tématy diskuse byly kompetence lektora informačního vzdělávání a virtuální prostředí pro spolupráci a sdílení informací. Závěry ze zajímavé diskuse, které by se měly odrazit v dalším směřování projektu, nejsou prozatím na stránkách projektu NAKLIV zveřejněny, nicméně již nyní je patrné, že ve stanovení kompetencí lektora informačního vzdělávání nepanuje shoda ani mezi účastníky, kteří jsou do NAKLIVu přímo zapojeni. Není zcela jasné, zda by kompetence lektora měly být stanoveny spíše obecněji či co nejkonkrétněji. Jak také vyplynulo z diskuse, chybí prozatím rozsáhlejší a hlubší analýza celkové situace

v oblasti informačního vzdělávání, která by byla jistě přínosná.

Závěrečnou část konference tvořilo jednání vybraných odborníků nad zvolenými tématy z oblasti informační gramotnosti bez účasti veřejnosti. Diskutovaná témata ani výsledek jednání však zatím nejsou známy. Na stránkách NAKLIVu byly zveřejněny prezentace, výsledky ankety, která byla v průběhu konference provedena, fotogalerie a rozhovory s vybranými účastníky.

Projekt je teprve v počátcích, chybí prozatím jasná koncepce jak budou veškeré naplánované činnosti probíhat. Doufáme, že v nejbližší době dostane NAKLIV jasnější rysy a v průběhu tří let, na které je plánován, dokáže, zda se skutečně může stát synonymem pro partnerství, spolupráci a sdílení zkušeností z oblasti informačního vzdělávání, jak si předsevzal.

Eva Dohnálková

Německý spisovatel Peter Becher v Brně

V lednu se v Německém kulturním sdružení Brno (Kulturverband Region Brunn) konalo autorské čtení a prezentace nové knihy německého autora Petera Bechera *Noční let (Nachtflug)*, kterou vydalo nakladatelství Verlag Karl Stutz v r. 2009.

Hlavní hrdina knihy Paul Bergmann, docent Goethe institutu v New Yorku se vrací z pohřbu svého otce v Německu. Před další důležitou konferencí, které se má zúčastnit, se rozhodne, že stráví týden v Chicagu. Ovšem ani v Chicagu ani na konferenci se mu nepodaří rozuzlit klubíčko vlastních vzpomínek a iritací. Teprve v průběhu zpátečního nočního letu z chicagské konference se mu v polospánku vybavují epizody vlastního života, které jsou stejně pravdivé

jak vymyšlené, bezvýznamně lehké, ale také neo-
hybně těžké.

Německý spisovatel a literární historik Peter Becher
se narodil 3. 11. 1952 v Mnichově.

Vystudoval germanistiku a historii, po studiích
pracoval v Bavorském rozhlasu a v Goethe institutu,
od roku 1986 je jednatelem Spolku Adalberta Stiftera
v Mnichově, který pečuje o českou a německou kul-
turu. Napsal řadu publikací o literárních a kulturních
dějinách českých zemí.

Je členem Českého PEN klubu a **Rady česko-ně-
meckého diskusního fóra.**

V roce 2008 získal cenu Gratias Agit, která je udě-
lována krajanům a významným osobnostem za šíření
dobrého jména České republiky v zahraničí.

Zájem o češtinu, českou kulturu a dějiny provází
celou rodinu Petera Bechera. A tak není žádným pře-
kvapením, že se dcera Magdalena vydala v otcových
šlépějích a v současné době studuje na Masarykově
univerzitě v Brně bohemistiku. A jak sama říká:
*„Proč jsem se rozhodla studovat češtinu? Pocházím
ze sudetoněmecké rodiny, otec pracuje ve spolku,
který se stará o česko-německé vztahy. O své práci
doma často mluvím, a tak jsem už od dětství měla*

*možnost seznámit se s Čechy, jejich kulturou a ději-
nami. A protože mě to zajímalo stále více a více, tak
jsem se rozhodla, že tuto zemi a její národ poznám
nejlépe tak, že porozumím jejímu jazyku. Proto jsem
si vybrala studium bohemistiky. Na češtině se mi líbí
zdrobněliny, které němčina nemá, a mnoho krásných
možností oslovení. Potíže mi ale dělají koncovky
a spousta výjimek. Ale dá se to zvládnout, protože
přece jen má všechno svoji logiku. Chce to jen trpě-
livost! Často a ráda také u Vás navštěvuji knihov-
ny, jak knihovnu Filozofické fakulty Masarykovy
univerzity, tak i Moravskou zemskou knihovnu,
kde je velký výběr literatury, která mi pomáhá při
studiu. MZK na mě zapůsobila svojí architekturou
a prostornými studovny, které poskytují klid ke
studiu. Přehledně je zde řazena i literatura, takže
najít si „svůj regál“ v humanitní studovně, kde jsou
systematicky uspořádány knihy o češtině a české lite-
ratuře, mi nedělalo potíže. Nejvíce využívám příručku
Česko-německá srovnávací gramatika od Františka
Štíchy. A samozřejmě jsem navštívila i kavárnu, kde
jsem ochutnala Vaši specialitu – medovnik.“*

Eliška Vrbová

Kniha ve 21. století – sedmý ročník knihovnické konference se již tradičně konal na půdě Slezské univerzity v Opavě

Únor (3. - 4.) patřil již tradičně knihovníkům a přá-
telům knihoven, kdy již posedmé zorganizoval
Regionální výbor Moravskoslezského a Olomouckého
kraje SKIP 10 a Ústav bohemistiky a knihovnictví

Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské uni-
verzity v Opavě knihovnickou konferenci tentokrát
na téma *Knihovna jako instituce a vztahová síť
budoucnosti.*

Předneseno bylo celkem dvaadvacet příspěvků. Předskokanem (jak se sám nazval) byl šéfredaktor časopisu Grand Biblio Jaroslav Císař. Jeho příspěvek byl velmi zajímavý a provokující; zamýšlel se nad možnými scénáři budoucnosti knihoven. Jeho odkaz knihovnám zněl: otevřete oči a reagujte na okolní svět strategiemi, mějte jasné vize, kterým směrem se ubírat, aby tady knihovny byly další stovky let. Předpověděl, že styl práce knihovny se za deset až dvacet let jistě změní. Knihovny jako instituce se o svoji existenci v budoucnosti obávat nemusejí. Jen se podle jeho názoru zvýrazní jejich role informačního centra, „rozcestníku“ a „směrníku“, kde hledat potřebnou literaturu a typy informačních zdrojů. Z přednesených příspěvků vybíráme: v příspěvku *Mluvené slovo – dědictví minulosti, médium budoucnosti: možnosti pro knihovny* představila Barbora Buchtová (KISK FF MU v Brně) studentský projekt, který má za cíl propagovat audioknihy. Vytvářejí webový portál Audioknihy. net obsahující rozcestník všech českých vydavatelství a anotovaný seznam všech audioknih vydaných na území ČR. Zároveň se snaží o popularizaci knih i dalšími způsoby – pořádáním různých propagačních a kulturních akcí a nahráváním vlastních audioknih.

V příspěvku *Druhý život knihovny* Halina Molinová (Regionální knihovna Karviná) prezentovala virtuální knihovny v prostředí Second Life, kde si knihovna dala za cíl oslovit co největší počet návštěvníků, seznámit je s produkty a službami, které nabízí a poskytuje, formou hry a zábavy dovést návštěvníky knihovny k jiným cenným zdrojům informací a poznání, a tím zvýšit návštěvnost skutečné knihovny.

Rostislav Krušínský (Vědecká knihovna v Olomouci) přednesl příspěvek *EOD – starý tisk jako elektronická kniha na objednávku*. Evropské knihovny vlastní miliony knih vydaných mezi lety 1500 a 1900. Vzhledem k jejich stáří a hodnotě jsou často dostupné jen uživatelům fyzicky přítomným v dané knihovně. Se službou EOD budou tyto skryté poklady zpřístupněny komukoli a kdekoli.

Uživatelé budou moci knihy objednávat prostřednictvím katalogů knihoven; knihovny pak požadovanou knihu digitalizují, pošlou ji uživateli pomocí služby EOD. Takto digitalizované knihy budou zároveň včleněny do digitálních knihoven zúčastněných institucí a tak zpřístupňovány na internetu.

Ingrid Tornáryová (Žilinská univerzita v Žiline) se svým příspěvkem *Knížnice jako uzol sociálních sítí* zamýšlela nad úlohou knihoven v sociálních sítích v podmínkách slovenského internetu. Virtuální sociální sítě posouvají princip komunit do nové roviny. Vzniká potřeba adaptace knihoven na nové podmínky v zájmu uspokojení informačních požadavků vybraných skupin – teenagerů.

Peter Steranka (Žilinská univerzita v Žiline) přednesl příspěvek *Počítačom podporovaná kolaborácia knižnic*. Zamýšlel se nad problematikou spolupráce knihoven s pomocí počítačově podporované kolaborace. Nastolil otázku přístupnosti a unifikace elektronických systémů pro uživatele a zkoumal potenciál elektronického kolaborování a maximalizace výhod pro knihovny a její pracovníky.

Lucie Směkalová (Univerzita Palackého v Olomouci) hovořila v příspěvku *Komunitní knihovna: přání a vize* o veřejné knihovně jako o sociální instituci. Ukázala na andragogický rozměr komunitní knihovny. Zaměřila se na její význam a možnosti, které lze uskutečnit prostřednictvím tzv. komunitního vzdělávání jako vize komunitní knihovny.

Lea Prchalová (MSVK Ostrava) představila v příspěvku *Bliv proměn Moravskoslezského kraje na služby krajské knihovny ochrany regionálního dědictví*, který znamená především digitalizaci vybraných dokumentů. Při výběru publikací pro Digitální knihovnu Moravskoslezského kraje, který probíhá ve spolupráci pamětových institucí (např. Archivu města Ostravy, Ostravského muzea, Slezského zemského muzea v Opavě a Muzea Těšínska), je kladen důraz kromě obsahového hlediska a fyzického stavu dokumentů také na četnost jejich výpůjček.

Jiří Stodola (Masarykova univerzita v Brně) vystoupil s příspěvkem *Symbióza knihoven pro zrakově postižené s internetem*. Hovořil o vztahu internetu a knihoven určených zrakově postiženým čtenářům.

Lubomír Novotný a Radka Vítková z Vědecké knihovny v Olomouci hovořili v příspěvku *Digimon—Digitalizace a mikrofilmování moravských novin o rozpadu dřevitého papíru a jiných degračních faktorech*, které nutí knihovny s konzervačním fondem využívat nejrůznější projekty digitalizace. Jádrem vybraného projektu je konverze vybraných novinových titulů na mikrofilm, případně do digitální podoby. Do mikrofilmové podoby bude převedeno cca 600 tisíc stran, digitalizováno by mělo být 50 tisíc stran. K reformátování byla určena periodika nejen dle hlediska jejich poškozenosti, nýbrž i z důvodů zohledňujících ranou obrozovací fázi na Moravě, případně moravské národnostní rozpory během 60.–70. let 19. století. Celý projekt Digimon by měl finišovat v dubnu 2011 a reformátovací pracoviště by mělo dále pokračovat v ochranném mikrofilmování a výběrové digitalizaci tak, aby byl zachráněn celý ohrožený novinový fond Vědecké knihovny v Olomouci a aby se zvýšil badatelský komfort pro čtenáře.

Závěr konference patřil knihovnímu marketingu. V příspěvku *Knihovny jsou marketingovým snem* jsem se zamýšlela nad jeho možnostmi. Pro řadu knihoven je marketing důvěrně známý, ale existují i knihovny, kterým se o něm zatím jen zdá. To je jeden úhel pohledu, název je provokující i v tom smyslu, že knihovny jsou pro marketing „pole neorané“ a jeho možnosti jsou v případě knihoven nekonečné. V České republice je cca pět a půl tisíce veřejných knihoven, kde je registrováno 14 % uživatelů. Je to hodně nebo málo? Knihovny léta vystačily bez marketingu, proč by to měly měnit? Domnívám se, že knihovny volají tišeji než tiše. Není je slyšet. Knihovny jsou tak trochu utajené intelektuální podniky, které slouží úzkému okruhu lidí, podivných lidí, kteří čtou. Kdo ještě dnes čte? Tak nějak se dívá zbylých 86 % veřejnosti na

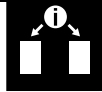
knihovny. Komunikace s registrovanými čtenáři nedělá knihovně problém, co se ukazuje problémem, je skutečnost, že pro zbytek (tedy většinu) lidí nejsou knihovny dostatečně čitelné. Schází heslo, motto, jasně definované poslání, co je jejich pravou a skutečnou hodnotou, proč je důležité, aby tady byly. Jednotlivým knihovnám nejvíce schází strategie a marketingová filozofie, aby přesvědčily veřejnost o tom, čím jsou dnes a jak se změnily.

Dovolte mi, abych závěrem citovala Miroslava Horníčka:

„Knihy mají své osudy a své životy. A hynou nezájmem čtenářů. Nikdo by nevyslovil pochybnosti o Odysseji, ale jen málokdo ji ještě čte. Jestliže ještě nezahynula na nezájmem čtenářů, je to zásluhou několika jedinců, kteří ji nesou dějinami ve svých statečných srdcích a moudrých hlavách. Čekám! Čekám, až se mé srdce stane natolik statečným a moje hlava natolik moudrou, abych ji otevřel i já...“

Jak výstižný odkaz pro knihovny a čtenáře. Knihovna je domem, kde mrtví promlouvají k živým. Knihovna je mostem mezi minulostí a budoucností. Knihovna je především odborníkem na krásnou literaturu, kterou léta shromažďuje a propaguje. Knihovník má roli zprostředkovatele komunikace mezi autory a čtenáři, roli hledače literárních pokladů ad. Neznám více dobrodružné místo, než jsou knihovny. Knihovny jsou ideálním místem pro setkávání lidí, proto tady budou, dokud budou žít lidé.

Plné texty příspěvků najdete na webových stránkách Ústavu bohemistiky a knihovnictví (www.fpf.slu.cz). Příští rok se chceme tematicky vrátit opět ke knize, jak ji máme v názvu samotné konference. Těšíme se, že nám zachováte svou přízeň a přijedete do univerzitní Opavy diskutovat o literatuře, jejích tvůrcích a především o knihovnách, které je propagují. Dovolte mi závěrem pozvánku. V rámci Letní knihovnické školy jsme připravili akreditovaný kurz *Lektorské dovednosti*, zveze knihovníky v týdnu od 21. do 25. června do školních lavic.

Využití Google Analytics v prostředí knihoven

Uplatnění webové analytiky v nekomerčním prostředí knihoven

Webová analytika je dnes velmi využívaným prostředkem pro hodnocení efektivity provozu webových stránek a slouží také jako významná podpora pro plánování a určování strategií realizace marketingových postupů komerčně založených firem v internetovém prostředí. U komerčních společností, které svůj prodej a propagaci zakládají na použití webových stránek a internetových prezentací, je nasazení nástrojů webové analytiky logické a v podstatě nevyhnutelné. Získaná statistická data a jejich vyhodnocení pomáhají ke zvyšování obchodní úspěšnosti internetových stránek a e-shopů, umožňují optimalizovat fungování webu a zvyšovat návštěvnost.

Proč však implementovat nástroje webové analytiky v **nekomerční sféře**, tj. u institucí, kde není primárním cílem ekonomický výnos ve formě finančních zisků? Odpověď je jednoduchá, neboť i společnosti a organizace, které nestaví svou činnost na internetovém podnikání, by měly usilovat o to, aby provozovaly úspěšné a navštěvované webové stránky. Díky webové analytice mohou efektivně zvyšovat návštěvnost webu, mohou se do určité míry orientovat s nabídkou služeb a informací na cílové skupiny a hodnotit celkový provoz webových stránek, který je užíván jako prostředek pro šíření značky (brand-building), propagaci aktivit a realizaci cílů.

Mezi neziskové organizace a instituce, které by rozhodně měly průběžně sledovat a hodnotit statistiky své webové prezentace, patří i **knihovny** či **informační centra**. Pokud knihovnické instituce nedokážou web statisticky sledovat, pak ho nemo-

hou ani plánovitě a strategicky zlepšovat. V tomto bodě jde především o funkce webu, jeho informační architekturu, navigaci, nabídku služeb (optimalizaci využívání služeb), propagaci aj. Toto je často zásadní především u služeb, které knihovny s pomocí webu nabízejí. Nejinak je tomu i v případě propagovaných kulturních, společenských a volnočasových aktivit. Moderní knihovna, jakožto vzdělávací a komunitní centrum, nabízí v dnešní době řadu služeb a programů, které primárně zveřejňuje či realizuje za pomoci webových stránek. Webové stránky také uživatelům umožňují vzdálený přístup k elektronickým informačním zdrojům, zprostředkovávají vyhledávání a rezervování knih v OPACu* a další rozšířené služby. Navíc pokud se knihovna snaží realizovat v rámci své činnosti model Library 2. 0, pak určitě přichází s realizací nových on-line služeb (např. knihovnický blog, wiki stránky, rozšířené služby OPACu, působení v sociálních sítích – Facebook, virtualizace knihovny v Second Life apod.) a technických řešení, jejichž **úspěšnost nasazení** a provozu lze s pomocí webové analytiky jednoduše měřit, vyhodnocovat a navrhnout zlepšení. Výsledky statistik mohou být argumentem pro uskutečnění nových knihovnických služeb – podají jasný důkaz o tom, které služby jsou využívány a v jaké míře.

Provozovat web naslepo je ztrátou veškerého potenciálu webové prezentace. Proto je účelné zapojit nástroje webové analytiky, z nichž je v současné době velmi využívána právě služba **Google Analytics** (dále jen **GA**).

* OPAC – Public Access Catalog – online přístupný knihovnický katalog.

Co je Google Analytics a k čemu slouží

GA je volně dostupná analytická služba pro sběr a sledování dat od společnosti Google. com. Volně dostupná znamená v tomto případě, že službu je možno používat zdarma pro své potřeby – není nutno platit za zřízení či provoz. Jde o silný online analytický nástroj, který umožňuje měřit a vyhodnocovat knihovnický web z mnoha hledisek. Umožněna je křížová segmentace* nad získanými daty. GA vyniká jednoduchým ovládáním a především grafickým zpracováním, v jakém jsou data předkládána.

Služba GA je určena ke komplexní analýze a produkci přehledů o webových stránkách a jejich provozu. S pomocí této služby lze podrobně sledovat a následně analyzovat pohyb návštěvníků na stránkách knihovny, nejčastěji zobrazované stránky, zdroje, odkud návštěvníci na web přišli, a místa, kde stránky opustili. Nejde však jen o výše uvedené příklady základních statistik, GA nabízí mnohem více detailních pohledů na provoz, fungování a využívání webových stránek knihovny. Knihovna musí předem definovat takové cíle sledování, které jsou pro její fungování významné.

Jak aktivovat GA pro knihovnický web

Aktivace služby GA** je relativně jednoduchým procesem. Vhodné je zřídit si nejprve účet u Google. com***, díky němuž lze následně získat přístup k využívání služby. Registrace a získání přístupu je otázkou

* Srovnávání jedné sady dat s druhou, přičemž vznikají nové přehledy. Např. segmentace dat přístupových zdrojů proti přehledu přístupů z české lokace. Tímto zjistíme způsob, jakým přistupují uživatelé na web, navíc pouze v českém prostředí. Tj. jestli zadají URL adresu přímo, použijí vyhledávače nebo přichází přes externí zdroj.

** <http://www.google.com/analytics/>

*** Google Account – www.google.com/account

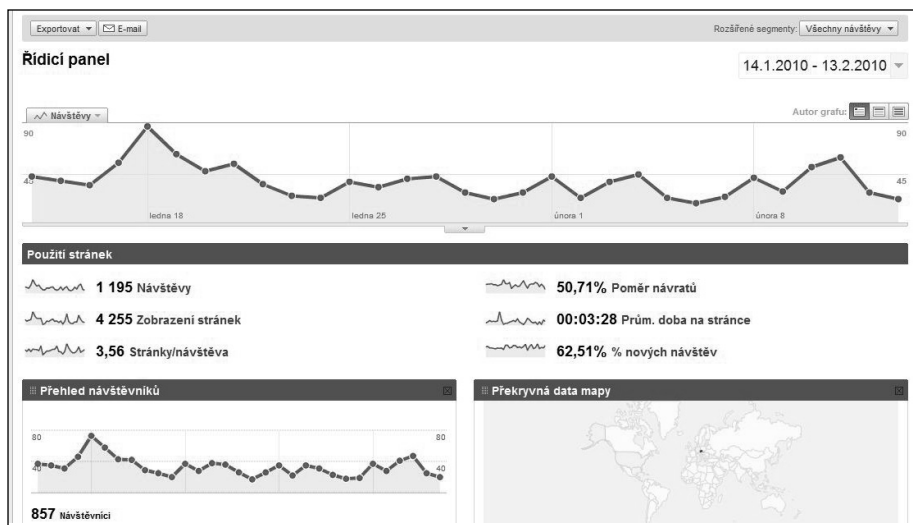
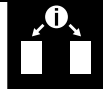
několika málo minut. V případě potřeby je k dispozici podrobná nápověda**** provozovatele dané služby. Po přihlášení do GA je nutno vytvořit pro knihovnu **měřicí účet** – výsledkem celého procesu je tzv. měřicí kód, který musí být vygenerován a následně vložen do stránek knihovnického webu. Ideální pozice ve zdrojovém kódu každé stránky je těsně před html tagem/ značkou `</body>`. Vložení kódu do webových stránek je vhodnější přenechat administrátorovi knihovnického webu. Po této úpravě je vše připraveno k měření – měření je aktivováno. Kdykoliv po následném přihlášení ke službě GA jsou k dispozici naměřená data a generované statistiky.***** Vevyšle uvedeném případě se jedná o základní nastavení GA, předpokládá se však, že knihovna si bude chtít metriky a sledované cíle upravit dle vlastních potřeb – zde je již nutné odbornější nastavení, které předpokládá nejen znalost služby GA, ale především cílů knihovny, které mají být sledovány a vyhodnocovány.

Přínos služby GA pro knihovny

Webová analytika, implementovaná v prostředí knihoven, umožňuje zaznamenávat **on-line návštěvy** a jiné zájmové cíle ve virtuálním prostředí. Webovou analytikou je nutno brát jako plnohodnotný **doplňek tradičních knihovnických statistik** (registrovaní uživatelé, fyzické návštěvy, výpůjčky aj.). Výsledky webové analytiky najdou velké uplatnění především v případě, pokud knihovna zprostředkovává on-line knihovnické služby a realizuje značnou část své činnosti přes či za pomoci webu. Z tohoto faktu pramení i logická snaha knihoven o mapování úspěšnosti realizovaných služeb/činností a sledování důležitých

**** <http://www.google.com/support/analytics/>

***** Data se generují s určitým časovým odstupem. Nedoporučuje vyhodnocovat statistiky přímo v den jejich sběru.

Obrázek 1 – Ukázka úvodního přehledového panelu

metrik pro jejich optimalizaci a plánování pro budoucí období.

Přínosy služby GA, které pomáhají knihovnám v efektivnějším hodnocení činnosti:

■ Služba pracuje samostatně a automaticky:

pro knihovnu je výhodou, že služba GA po úvodním nastavení měří potřebná data zcela automaticky. Knihovna nemusí věnovat drahocenný čas jejich sběru a sumarizaci. Data jsou do určité míry předzpracována a vyhodnocována (srovnávací grafy, tabulky). Zbytek vyhodnocení s ohledem na potřeby knihovny musí zajistit odborný pracovník.

■ Statistiky lze generovat za zvolené období:

stačí vybrat zvolený měsíc (týden), či datum nastavit ručně. Získaná data lze snadno porovnávat s minulými obdobími.

■ Statistiky lze aplikovat na úroveň jednotlivých stránek:

statistiky a přehledy je možné vztažovat nejen k celému webu. Lze jít až na úroveň jednotlivých stránek. Tato možnost dává knihovně do rukou silný nástroj, se kterým lze jednoduše

hodnotit návštěvnost či využívání jednotlivých on-line služeb.

■ **Export dat:** data se po úvodním nastavení automaticky exportují dle nadefinovaného období (týdně, měsíčně) a ve zvoleném formátu (PDF, XLS, CVS, XML) osobám, které určíme jako příjemce. Děje se tak na základě odeslaného mailu. Nastavit lze i odesílání zvolených a předem nakonfigurovaných hlášení. Takto lze například informovat správce knihovnického webu o týdenní sumě chybně vygenerovaných stránek webu.

■ **Sledování konverzí:** konverze je cílová akce, jejíž naplnění lze velmi jednoduše sledovat. Stačí jen tyto konverze nadefinovat. S tímto bodem souvisí i možnost vizualizace konverzní cesty, tj. chování v jednotlivých krocích, skrze které přichází návštěvník webu k definovanému cíli.

■ **Statistiky interního vyhledávání:** u rozsáhlých knihovnických webů je interní vyhledávání součástí navigačního mechanismu samotných stránek. Vyhledávání umožňuje uživatelům knihovny jed-

noduše najít to, co by ve složité struktuře běžně hledali velmi pracně a dlouho. Zde pak díky GA jasně vidíme, zda se uživatelé na webu ztrácejí (v jeho struktuře) a jaké termíny případně dohledávají právě za použití interního vyhledávání.

Význam implementace GA v knihovnách

Ne vždy je lehké jak u knihovnického webu, tak i pro samotou činnost knihovny odhadnout, co je třeba udělat pro zvýšení efektivity, jak služby rozšířit, propagovat a zda vložený čas do těchto postupů je efektivní. Knihovna má své cíle, plní určitou misi, ať již jako knihovna s regionálními funkcemi či knihovna obecní. Každá bez ohledu na velikost a zázemí má své cíle, poskytuje služby a snaží se být v kontaktu s uživateli. Především pro ně tu knihovny jsou – pro uživatele se navrhuje a realizují služby. Pomocí statistik služby GA je možno **měřit naplnění cílů**, plánovat nové služby a přístupy, hodnotit efektivitu a míru naplnění vizí a plánovat online postupy knihovny pro další období. Hledět pouze na klasické statistiky – statistiky knihovnického informačního systému či OPACu, by bylo chybou, která knihovnu dovede k bodu, kdy se bude rozhodovat pouze na

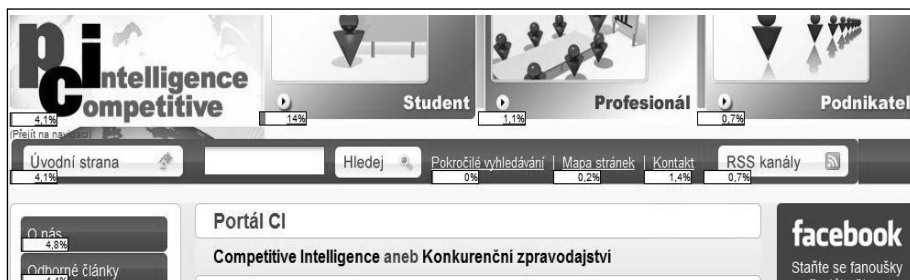
základě části dat. Kde jsou však statistiky z oblasti knihovnického webu?

Co měřit v knihovnickém prostředí?

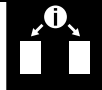
Stejně jako komerční instituce i knihovna může sledovat své klíčové ukazatele výkonnosti. Mluvíme o tzv. KPI. Jsou to specifické cílové metriky, které jsou podstatné pro hodnocení efektivity projektu – jsou předem daným měřítkem úspěchu. **V knihovnách mohou být tyto KPI následovné:** *procento nových návštěvníků, celkový počet návštěvníků, průměrná míra konverzí, průměrná délka návštěvy, průměrný počet zobrazení stránek na návštěvu, počet návštěv klíčových sekcí webu (Nejnávštěvovanější stránky), míra návratu, míra opuštění stránky aj.*

Další možnosti měření:

- Geografické rozložení návštěvníků (např. u knihovny s krajskou či celorepublikovou působností).
- Zdroje, odkud návštěvníci přicházejí.
- Kam návštěvníci míří při opuštění webu knihovny (zdali vyhledávají placené informační služby komerčních infocenter nebo jdou hledat na web apod.).

Obrázek 2 – Procentuální vyobrazení prokliku v jednotlivých částech webu

- Vizualizace proklíků na stránce – které místo na stránce má největší návštěvnost. Na taková místa je pak vhodné zveřejnit důležitý obsah či obsahové pole, navigaci, aktuality apod.

Z výše uvedených možností uveďme prioritní oblasti pro stanovení a sledování KPI v knihovnách:

1. Chování návštěvníků

- Ze získaných dat knihovna usuzuje, zda je web vhodně navržen pro uživatele. Orientují se v něm? Rychle opouští web, nebo zůstávají? Měří se a vyhodnocuje efektivnost a využívání služeb. Najdou uživatelé cestu ke službě, jaká je míra využití, objednání, registrování k odběru služby?
- Sledování návštěvníků za účelem vyhodnocování jejich zájmů a informačních potřeb.
- Pohyb návštěvníků – odkud přichází na web knihovny, které stránky zobrazí (čtou) nejčastěji a kam poté míří.

2. Cílové konverze

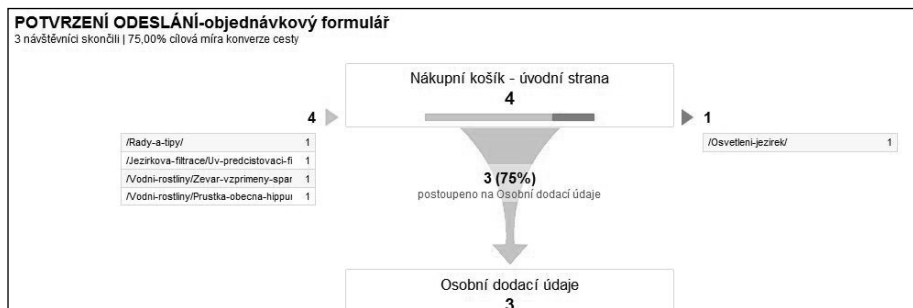
- Nejprve musíme konverzní cíle stanovit. Poté nadefinujeme v GA. Určíme si požadovanou úspěšnost pro vyhodnocení efektivity. Následuje případné uplatnění opatření pro optimalizaci efektivity na základě vyhodnocení statistik.

- Vývoj konverzí je třeba hodnotit v dlouhodobějším horizontu a porovnávat změny dat a důvody těchto změn.
- Příklady konkrétních konverzí - registrace uživatele, využití určité služby, odeslání rezervace, přidání komentáře na blogu, zhlédnutí určité významné stránky s aktuálními informacemi, odběr novinek, využití OPACu, stažení elektronického zpravodaje aj.)

Základní přehledy a statistiky nalézající uplatnění v prostředí knihoven

1) **Přehled cílů** – podrobné statistiky jednotlivých definovaných cílů (konverzí). Příklady cílů, které je možno sledovat, byly uvedeny výše. Přináší celkový přehled konverzí a jejich statistiku. Uváděna je míra konverze a přehled opuštění cesty k cíli.

Zobrazovat lze i **vizualizaci cesty u jednotlivých cílů**, pokud tuto cestu předem nadefinujeme. Knihovna pak vidí, jak návštěvníci při cestě za cílem procházejí web a zda jdou po nadefinované cestě, kam odchází, pokud k cíli nedojdou. Pokud chce knihovna sledovat např. požadavky na MVS (meziknihovni

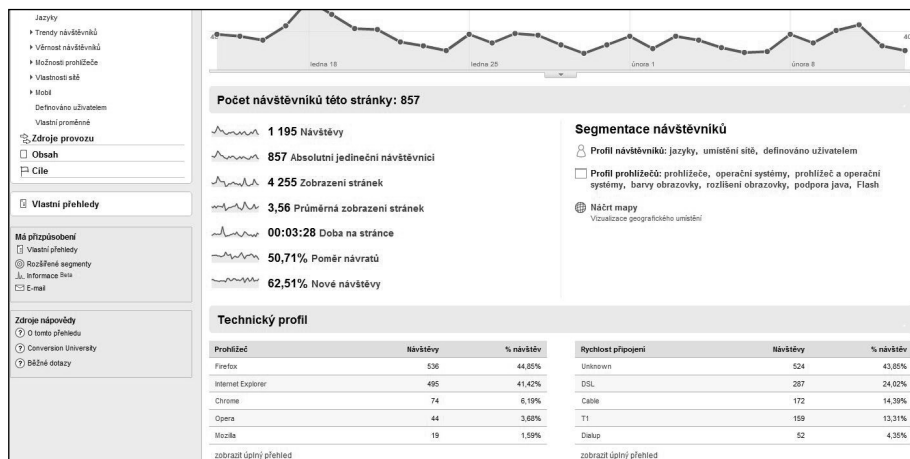
Obrázek 3 – Zobrazení konverzní cesty definovaného cíle (odeslání objednávky internetového obchodu)

vypůjční službu), pak si definuje cestu s ohledem na cíl – jímž může být např. odeslaný MVS formulář. Nebo může být cílem zobrazení stránky MVS oddělení, resp. kliknutí na mail zde uvedený. Díky tomuto sledování knihovna vidí nejen statistiky efektivity dosažení cíle, ale i to, zda uživatel přišel na stránku MVS oddělení z OPACu, či lze jednoznačně identifikovat, zda návštěvník nakonec mail odeslal, případně pokud ne, na jakou stránku se odebral poté.

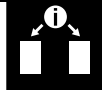
2) **Návštěvníci** – přehled, který umožňuje knihovně získat detailní data o návštěvnosti webových stránek. Statistiku návštěvnosti může knihovna sledovat v následujících metrikách: celkový počet návštěv, počet jedinečných návštěv, % nových návštěvníků, počet zobrazených stránek, průměrné zobrazení stránek na návštěvu, doba návštěvy na stránce, poměr návratu. Sledovat lze i překrývaná data mapy se zobrazením lokací přístupu návštěvníků, statistiky návštěvníckého chování pro jednotlivé dny (*Trendy návštěvníků*), opakované návštěvy uživatelů (*Věrnost*), hloubku a délku návštěvy apod.

Segmentace návštěvníků je možná s ohledem na jazyky, umístění sítě, užívané prohlížeče, operační systémy, rozlišení obrazovky aj. Díky těmto údajům knihovna zjistí technické zázemí uživatelů. Knihovna se tak může po technické stránce více přiblížit návštěvníkům a odstranit případné technické překážky (používaný software/aplikace, nastavení), které uživatelům brání v přístupu na web či ve využívání některých služeb.

Knihovna na základě návštěvníckých statistik může vyhodnocovat celkovou efektivnost webu – porovnáním se statistikami předchozích období získá přehled o tom, zda má progresivní vývoj v návštěvnosti či naopak. Zajímavé pro správce knihovnického webu budou především statistiky návštěvnosti v jednotlivých dnech. Na základě dlouhodobého sledování může být detekován den, kdy web vykazuje opakovaně nejmenší návštěvnost a v takové době je vhodné udělat servisní odstávku webu. Pracovníky knihovny by také měly zajímat statistiky opakujících se návštěv, tj. kolik procent návštěvníků se vrací na web 1x, 2x atd. Při porovnání s ostatními statistikami lze pak odvodit,

Obrázek 4 – Základní přehled statistik návštěvnosti

kam tito vracející se návštěvníci na knihovnickém webu opakovaně míří (jaké služby využívají).

Knihovna naopak může také analyzovat, proč uživatelé knihovní web navštíví pouze jednou (1/měsíc) a kam při své návštěvě míří - které stránky navštívili, než odešli a už se nevrátili. Knihovna pak může vyhodnotit obsah a zaměření těchto stránek a nabídnou na těchto stránkách takovou přidanou hodnotu, aby byl zaručen častější návrat návštěvníků. Z výše uvedených důvodů by se vedení knihovny mělo také zajímat o statistiky hloubky návštěvy (počet zobrazených stránek při návštěvě) a její délky.

Pokud knihovna vykazuje velký počet přístupů ze zahraničí, může také zvážit na základě dalších statistik, proč tyto zahraniční přístupy jsou tak časté a zdali jsou pro knihovnu žádoucí. Pokud by tomu tak bylo, mohla by knihovna doplnit cizojazyčné info pro jednotlivé stránky (či přímo vytvořit jazykovou mutaci celého webu) v daném jazyce. Např. pro stránky s nabídkou rešeršních služeb, které mohou využít zahraniční klienti a zahraniční studenti.

3) Zdroje – statistiky přístupu na web. Data o tom, odkud návštěvníci přichází. Knihovnu by měl zajímat nejen konkrétní zdroj (určitý web, určitý odkaz), ale obecně i jeho druh (přímý přístup, odkaz z externích webů, přístup přes vyhledávače, přístupy z článků na blozích, mailové odkazy, odkazy v diskuzích aj.). Pokud knihovna vidí, že hodně odkazů vede z určitých blogů

či diskuzí, může propagaci svých aktivit a kulturních pořadů směřovat právě tam. Může propagovat služby či novinky.

Data přinášející informace o počtu návštěv u jednotlivých zdrojů, průměrnou dobu strávenou na stránce, procento nových návštěv a poměr návratu – vše v souvislosti s daným přístupovým zdrojem.

Knihovna může pravidelně monitorovat míru prokliku u online Public Relations aktivit a propagačních činností – např. pokud knihovna posílá pravidelný newsletter o své činnosti a akcích, pak je vhodné sledovat míru prokliku (přístupy) z takovýchto mailů. Díky tomu může knihovna vyhodnotit například to, zda se vyplatí věnovat X hodin vytváření sdělení o připravované besedě s autorem knihy. Knihovna snadno zjistí, zda poslaný mail má svůj význam a přivedl zpětně na webovou stránku s informacemi o besedě pouhých 5 lidí či 50. Knihovna pak zjistí, zda mají mailové upoutávky efekt či zda se případně nezačít věnovat propagaci jiným způsobem – např. formou PR sdělení na blozích a fórech. Takovéto sledování knihovně ukáže i případný zájem o konkrétní akci.

4) Hlavní obsah – porovnávání popularita jednotlivých stránek webu vyjádřená metrikami: počet zobrazení stránek, strávená doba na stránce, % poměr návratů. Generovány jsou přehledy pro neúspěšnější vstupní i výstupní stránky a překrývaná data stránek. Přehled

Obrázek 5 – Základní přehled zdrojů provozu.

nejnavštěvovanějších stránek je uváděn nejen podle URL, ale lze je zobrazit i dle názvu stránky. Díky těmto metrikám lze jednoznačně zjistit, v jaké míře je stránka – např. www.knihovna.cz/hovinky, navštěvována. Knihovna identifikuje míru využívání služeb pro určité stránky, návštěvnost důležitých stránek (např. s formuláři, dotazníky, kontaktními informacemi atd.). Při zobrazení detailních statistik pro jednotlivou stránku je možno dále provádět navigační analýzu či křížovou segmentaci s jinými metrikami. To znamená, že knihovna zjistí, z jakých stránek se uživatelé nejčastěji dostanou na stránku Aktuality, jaká klíčová slova k tomu případně použijí, jakou dobu zde stráví a kam poté odchází (končí s prohlížením webu knihovny, nebo jdou na jiný web? Jdou na stránky, které jsou relevantní či cílové?). Pro knihovnu je důležité sledovat, v jaké míře návštěvníci přistupují na stránku s elektronickou verzí knihovního zpravodaje, programu akcí apod. Odkud vlastně návštěvníci přichází? Knihovna by se měla zabývat otázkou, proč návštěvníci nepřichází především z takového místa jejího webu, kde je to nejvíce potřeba a je to nanejvýš žádoucí? Má toto vliv na množství zobrazení či stažení programu akcí, nabídky služeb, manuálu k OPAČu apod.?

Každá knihovnická organizace může díky službě GA snadno vyhodnotit, v jaké míře jsou navštěvovány, resp. využívány stránky s nabídkou přístupu k el. informačním zdrojům. Umí se v nabídce zdrojů uživatel orientovat, ví jak službu využít, nebo odchází po chvíli, aniž by přešel na nějaký zdroj a zde vyhledával pro něj potřebná data? GA vám může pomoci najít odpověď a přinejmenším **identifikovat problematická místa** při využívání (dokončování procesu využití) určité služby.

Závěr

Přestože příspěvek jasně ukazuje, jaké možnosti webová analytika v podání GA poskytuje pro potřeby zefektivňování provozu webu a knihovnických on-line služeb, musíme jedním dechem dodat, že je nutno brát webovou analytiku jako nástroj, nikoliv jako cíl.

Knihovna, resp. její pracovníci by neměli propadnout mylné představě, že statistiky knihovně jasně řeknou, zda a co je nutno změnit, v jaké oblasti se rozvíjet, jaké nedostatky odstranit. Nelze totiž naměřená data slepě přebírat – knihovna je musí umět interpretovat v kontextu a v návaznosti na jiné faktory.

Statistiky služby GA jsou vhodným podkladem, který knihovně dopomůže hodnotit a rozhodovat se v plánování on-line strategie a naplňování cílů organizace. Webová analytika je pro knihovnu rozhodně důležitá, důležitější však je schopnost získaná data pochopit a umět interpretovat – zde pak zásadní roli hraje odborný pracovník (analytik), který za pomoci znalosti reálií knihovnického prostředí dokáže zhodnotit získaná data a navrhnout změny pro zvyšování efektivit knihovnického webu a naplňování jeho poslání a samostatných dílčích cílů knihovny.

Knihovny by měly překonat vstupní obavu z použití webové analytiky – časem zjistí, že se nejedná o pomyslný bič na celou organizaci či určitá oddělení, ale o pomocníka, jehož služeb lze použít pro řadu účelů. Pokud knihovna nebude vyhodnocovat úspěšnost svých webových služeb, nebude hodnotit statistiky on-line návštěvnosti, pak nemůže dosáhnout bodu, kdy je celková on-line knihovnická mise prováděna účelně a efektivně. Knihovna by měla identifikovat svá slabá místa a na základě těchto zjištění optimalizovat svou činnost a efektivitu dosahování stanovených cílů v prostředí internetu – vědomost uživatelů bude pro knihovnu odměnou.

Martin Čech

Citovaná literatura

- CLIFTON, B. (2009). *Google analytics : podrobný průvodce webovými statistikami*. 1. vyd. Brno: Computer Press. 334 s. ISBN 978-80-251-2231-0
- Google. com. (2009). *Návod na Analytics*. Získáno 25. 12. 2009, z Google Analytics: <http://www.google.com/support/analytics/>
- Odborná konzultace - Roman Appeltauer - 25. ledna 2010.
- Odborná konzultace - Pavel Jašek - 27. ledna 2010.

Digitalizační a mikrofilmovací centrum Finské národní knihovny

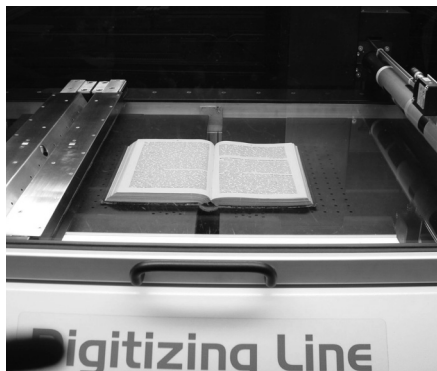
Prostory budovy Národní knihovny Finska v Helsinkách

Digitalizační a mikrofilmovací centrum Finské národní knihovny se nachází v Mikkeli, městečku ležícím asi 230 km od Helsinek. Zajímavostí je, že zde nejsou uloženy žádné fyzické dokumenty, ty jsou uskladněny v hlavní budově v Helsinkách a k digitalizaci se dováží. Mikrofilmování zde probíhá od roku 1990, digitalizace od roku 1998. Pracoviště má kolem 70 zaměstnanců.

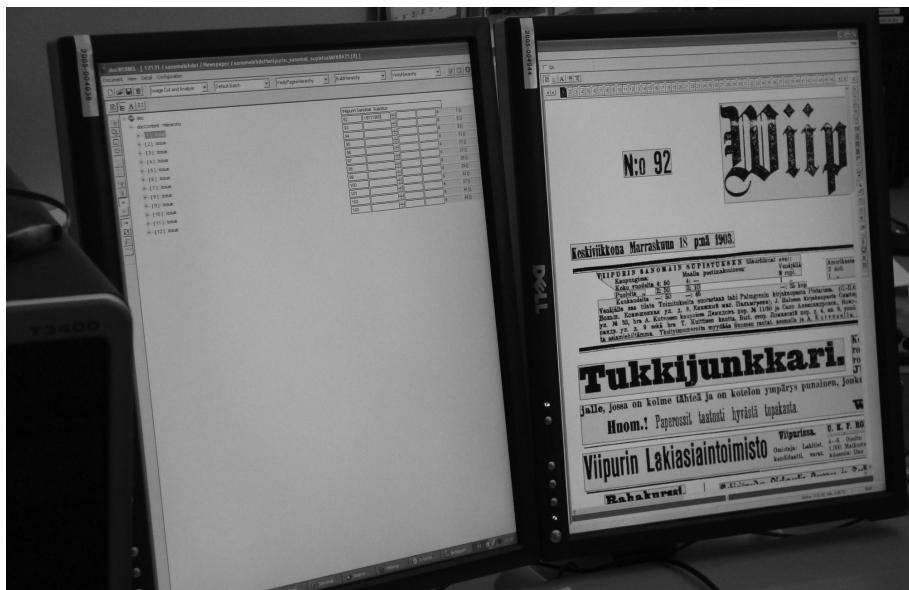
Knihovna správně spadá pod ministerstvo školství, ale financování digitalizace ve většině případů pochází z Evropské unie.

Na pracovišti v Mikkeli probíhá mikrofilmování a digitalizace veškeré finské produkce periodik. Nová produkce – asi 3050 titulů ročně – jde přímo do zpracování, starší svázané ročníky jsou předtím rozřezány, jednotlivé listy restaurovány a vyrovnány v lisech pro dosažení co nejvyšší kvality při následném pořizování OCR.

Monografie vybrané v Helsinkách k digitalizaci jsou zkontrolovány, opatřeny čárovým kódem a poznámkou k digitalizaci. Proces putování dokumentu mezi pracovišti je sledován speciálním softwarem. Ten umožňuje vytisknout záložku obsahující informace o dokumentu a pořadové číslo ve vozíku, podle toho jsou dokumenty vloženy do příslušného vozíku a putují do Mikkeli k digitalizaci. Zde je vše překontrolováno, dokumenty naskenovány, zpracovány, opatřeny metadaty a vráceny zpět do Helsinek.

Kniha umístěná v robotickém skeneru

Zpracování digitalizovaného dokumentu v programu DocWorks

Skenování probíhá na několika strojích, knihovna vlastní robotický skener DL3000 od firmy 4DigitalBooks a několik ručních skenerů s různými parametry. Následně zpracování dokumentů, které zahrnuje úpravu obrázků a pořízení strukturálních, technických, administrativních i bibliografických metadat, probíhá v programu DocWorks (CCS). Všechna metadata jsou zabalena do kontejnerového formátu METS a spolu s obrázky v různých kvalitách uložena na diskové pole.

Kromě papírových dokumentů jsou digitalizovány i audiodokumenty – gramofonové desky, audiokazety, minidisky a v současné době připravují i na CD a DVD. U všech médií je nejdříve pořízen bibliografický záznam v knihovním katalogu a jsou naskenovány přebaly i samotná média. Nejčastější je digitalizace audiokazet. Ta probíhá na speciálním stroji, který převádí data z pásek do digitální podoby v reálném čase, zároveň je možné přehrávání více nosičů najednou. Zvuk je kontrolován a pomocí speciálního programu čištěn tak, aby se do-

sáhlo co nejlepší možné kvality. Denně je zpracováno 150 až 200 kusů audiokazet.

Ve Finsku zatím pracují s relativně malých objemech dat, zato promyšleně a systematicky. Zahájení masové digitalizace a zároveň pořízení systému pro dlouhodobé uchovávání dokumentů je plánováno od roku 2016.

Pavla Švástová

Zařízení pro digitalizaci audiokazet

Elektronické knihy na požádání

Pokud rádi pracujete s elektronickými knihami nebo naopak vám pro pracovní vytížení nezbyvá nic jiného než s nimi pracovat, využijte službu Elektronické knihy na požádání (anglicky eBooks on Demand, zkratka EOD). Služba zpřístupňuje čtenářům knihovni jednotky, které byly vydány mezi lety 1500–1900 a již nejsou chráněny autorským zákonem. Takto získané e-knihy slouží čtenářům jen pro osobní a nekomerční účely.

Knihy na digitalizaci můžete objednávat prostřednictvím našeho online katalogu (a to i jako neregistrovaní čtenáři) – všude tam, kde v záznamu knihy objevíte ikonu EOD (viz obrázek), klikněte na ni a webový formulář vás provede objednávkou. My ji zaznamenáme a e-mailem potvrdíme možnost digitalizace a cenu. Platit pak můžete online platební kartou nebo na základě vystavené faktury. Po zaplacení je vám zpřístupněn link, ze kterého si můžete elektronickou knihu ve formátu pdf stáhnout. Pokud vám tato forma nevyhovuje, bude vám kniha za speciální příplatek doručena na CD/DVD. Cena digitalizované stránky je 4 Kč, naši čtenáři mají odpuštěn manipulační poplatek 200 Kč.

recenze

Proměny

V posledních letech se nějak zhoršily vlastnosti mých myšlenek: Nechtějí ve mně uvíznout, aspoň ty dobré ne. Ale ty negativní, ty se mě drží. Jak by taky ne, když při dopisování této recenze nebo spíš sebereflexe, jsem si odskočil do rodné vsi na košť vln a tam mě kamarádi z dětství označili za lháře.

eod eBooks

Po několika měsících bude digitalizovaná kniha včleněna do naší digitální knihovny <http://kramerius.mzk.cz/kramerius/Welcome.do?lang=cs> a zpřístupněna všem zájemcům.

eBooks on Demand je služba, kterou poskytuje knihovny v deseti evropských zemích: kromě České republiky také v Dánsku, Estonsku, Francii, Maďarsku, Německu, Portugalsku, Rakousku, na Slovensku a ve Slovinsku. V České republice se můžete s žádostí na prioritní digitalizaci knih obrátit na Moravskou zemskou knihovnu, Národní technickou knihovnu a Vědeckou knihovnu v Olomouci. Knihovny jsou propojeny projektem EU z programu Kultura, který byl zahájen v květnu roku 2009 a bude probíhat do roku 2014. Projekt umožňuje nejen propagaci a popularizaci služby EOD, ale i zpřístupňuje kulturního dědictví uložené v knihovnách v celé Evropě.

Věra Pospíšilíková

Více informací najdete na <http://www.mzk.cz/sluzby/eod/>.

„Proč v té svojí knížce lžeš? Proč píšeš takové kravoviny?“ ždychali do mě a řvali a nadávali. Neměl jsem sílu argumentovat, protože oni argumenty nepřijímají. Zjistil jsem, že doby, kdy povinnosti byly pro mě srandou a sranda povinností, se někam vypařily. Antonín Bajaja mně to připomněl ve svém posledním

románu: „...naše stárnutí, to je ubývající radost ze sněhu...“

Ano, sníh jako metafora, jako čas: na čas přikryje krajinu kolem nás i naše duše tak, že vnímáme věci a jevy naráz jinak, jaksi černobíle. Jako v spánku. Stejně tak naráz dokáže sníh zmizet, svléct nejen krajinu do naha a vrhnout nás do světa odporných krás.

Jako kluci jsme z jakési dosud nedefinované příčiny chodili skoro denně do pískoviště za dědinou, kde jsme po sobě metali šutry a skákali z vysokých břehů do prázdna. Dopadali jsme na svah z písku, který tak souběžně tekł s našimi těly dolů, na dno žluté jámy. A odtamtud, zespodu, jsme zadýchání pozorovali struktury odhalených zdí a vrstev, které minulost poskládala na sebe, barevně je odlišila a sem tam do nich položila zářivé kamínky, škeble či lastury. S údivem, ale i jistou dětskou pokorou jsme je převraceli v rukách se zkrvavenými lokty a přemítali, zda jsou starší, než „naši stařeček“. Čas byl tehdy pro nás věčný.

Naskočily mně tyto sekvence do mysli, když jsem se prodíral náročným, ale přitažlivým textem krásné Dřevnice (Antonín Bajaja: *Na krásné modré Dřevnici*. Brno: Host, 2009. 372 s. ISBN 978-807294-329-6), nad kterou už dvaatřicet let žiji. Prodíral proto, že Bajaja píše univerzálně, takže bystrý čtenář si čte vlastně sám o sobě. A to nebývá vždycky příjemné. On je však elegantní, originální ve vyjadřování, mnohovrstevnatý jak to pískoviště, vtipný i jemně ironický. Využívá k tomu škálu prostředků, které nejsou v románové tvorbě až tak běžné: z vyprávění přechází na chvíli k poezii nebo využívá filmových sekvencí, aby čtenáři co nejrafinovaněji přiblížil pocity, pro jejichž popis těžko hledat v klasických vyjadřovacích prostředcích nástroje. Přesahuje klasický způsob psaní využitím hudby či písní, což se mu vyplatilo už v Duelech (kubelíkovské variace). Tak dokáže čtenáře zatáhnout do nitra svých příběhů, aniž by ho vydíral.

Přesto se mně několikrát, v tom plynutí času, zatočily mozkové závitky jako kroucený hadr s odkapávající vodou, když jsem se o sobě znovu dozvěděl věci, které jsem už dávno z hlavy vytěsnil. Když jsem si uvědomil, jak jsou osudy dětství i mládí (a stáří ne?) podobné, všelijaké politické doby přetrvávající a ignorující, současné; volající, že ty příběhy jsou o mně, jen realie jsou trochu jiné, ale stejně poetické, pokud jde o místa, jejich barvy, tvary a názvy, kde se klukovské nebezpečnosti odehrávají. Místa a období, v jejichž zajetí nás ani trable rodičů nezajímají. Dětství nezná hranic, ovšem Bajaja v daném případě čtenáře vzpomínat příliš nenechá. Plasticky přechází z jedné doby do jiné, slepuje svůj (a tak i můj) obraz minulosti jak vlašťovka hnízdo, aby z té mozaiky nakonec vykouzčil, vzdor dobám, příběhy laskavé a životy plodné.

Přinutil mě vzpomínat, ale jak! Ne nostalgicky, nýbrž... Účelně? Proč jsem to už dávno nenapsal taky? Literatura je úžasná v tom, že píšeme o jiných, aniž bychom je znali a autoři píší o nás, aniž znají nás. Život se opakuje, osudy jsou až nápadně podobné, naše chyby jsou až odporně totožné. Promítal jsem si při čtení svůj život a hlavně jeho blbé skutky. Nadchnul mě i postrašil ten Bajaja. Píše o své rodině, a to je vždycky to nejtěžší; píše o svých sousedech – pozná se tam i ten, kdo se doposud nepoznal a mysl si o sobě jen to nejlepší.

Vzpomněl jsem si na nedoceněný Dotazník Jiřího Gruši, který vypráví mimo jiné o svém strýci, jenž sloužil režimu padesátých let na malém českém městečku; vypráví o kupování duší i těl, o krádežích majetku a hlavně lidských identit. Jakou odvahu musí mít autoři, aby byli pravdiví, ale neurazili? Když to snad ani nejde? Uvědomil jsem si, ovíněn koštěm vín, nad svojí poslední knihou Cena facky, že za ni budu platit a pykat – nadávkami, osočováním, výhrůzkami. Asi jsem šlápl jezeďáckým pohrobkům do vajec.

Ale zpátky k Dřevnici. Bajaja nepopisuje krásu ani štěstí, neuzivá velkých slov, protože ví, že když nejsou

dosažitelné v životě, nemohou být ani v literatuře – tak se chytře vyhýbá melancholii či nostalgii. Pokud mi moje žena řekla, že by tomuto románu slušelo krácení, tak je to možné: já jsem ovšem litoval, že se blížím závěru knihy. A když jsem se ztrácel v datech a časech, tak jsem listoval nazpět v naději, že si vychutnám odklad konce. Po přečtení jsem Toníkovi pravil, že tam mohl klidně zapasovat rodinný rodokmen, jestliže tam například vmontoval návod na vánoční cukroví paní prezidentové Benešové, a on se jemně rozčlilil. Jeho slova však nebyla prchlivá, naopak: měla odstup k osobním věcem z minulosti, k hrůzně zakleté době překonané realitou, ale i samotným laskavým autorem – Bajaja umí ublíženým, poniženým a znásilněným lidem, jevům i věcem vrátit jejich původní účel, vznešenost a tím i čest.

V obrazech dynamického města, které si zachovalo valašsko-slovácký grunt, ale bylo dvakrát znásilněno. Vyhnáním Baťovy dynastie a zlikvidováním Zlína, aby nic nepřipomínalo předválečný rozvoj: přejmenováním na Boží les, pardon, Gottwaldov. Tuto dobu autor vnímal jako dítě, přesto jsou proměny Zlína v Gottwaldov cítit jako zvrhlý a násilný čin, hanebný k našim pracovitým předkům. Proměny fašistické totality v totalitu rudou na půdorysu slavností a rituálů měšťanské společnosti jsou pravdivé a mohou být v jistém slova smyslu i historickým pramenem. Včetně popisu okupace z roku 1968 a následné normalizace, jenž jsou plynulým pokračováním poválečné „svitovské“ politiky, které dorazilo poslední zbytky batismu, lidské iniciativy, podnikání. A zlikvidovalo jistý druh evropanství, které ještě i poválečný Zlín pěstoval – nejen v hotelu Balkán, patřícímu Bajajovým prarodičům, ale hlavně výchovou dětí školou povinných k hudbě, antice a cizím jazykům.

Dočteme se také o době, která v roce 1950 zpívala, volala i řvala: Vypořádali jsme se s Horákovou a spol., vypořádáme se i s mandelinkou bramborovou, brou-

kem americkým. Propaganda, ideologický tlak a vyhrožování byly silné na všech místech naší vlasti, ovšem přesto srovnávám: my jsme internacionálu v dětství nezpívali – na vesnici rudé paprče zas tak daleko nedosahovaly. Co se řeklo doma, to pro nás platilo. I ve škole.

Proto mě soudruh učitel párkrát ponižil: donutil mě říct věty, které bych sám o sobě nikdy neřekl. Měl jsem zavřeného stařečka. Nenáviděl jsem ten režim. Ponižení se opakovalo na vysoké škole, kde jsem musel opakovat ty jejich zmaty o beztrždní společnosti a diktatuře proletariátu, abych prolezl a mohl se stát státním notářem. Zvykl jsem si. Potom následovalo ponižení na státním notářství v Hodoníně, odkud mě vyhodili a ponižení v Gottwaldově, které si zatím nechám pro sebe. Ponižení stařečka, když ho mučili elektrickým proudem. Ponižení rodičů, když je až v roce 1959 donutili hospodářství dobrovolně odevzdat straně – buď podpis nebo kriminál. Mě už tolik neponižovali, já jsem se ponižoval sám... , protože naši generaci už to naučili...

Ted, na stará kolena, už nechci ponižování opakovat, takže se hádám s těmi, kdo tvrdí, že nebylo jak za komunistů nebo že za komunistů jsme se špatně neměli. Lidé se bojí podívat pod pokličku svojí odvahy, se kterou denně vytahují na svět rudého kostlivce. Neuvažují v souvislostech, nechápou obecnou potřebu člověka dát ty hrůzy na papír, vypsát se, vyzpovídat. Už vůbec nechápou úlohu umění a literatury, čímž názorně předvádějí, jak jsou její možnosti omezené. Možnosti lidské paměti jsou však ještě omezenější.

Bajaja přesto odvedl práci brilantní, aniž by to měl „v popisu práce“. Takovou, by měli, každý ve svém oboru, odvádět politici, historici, filozofové, kriminalisté, státní zástupci a soudci. Pokud by v posledních dvaceti letech nedávnou minulost zmapovali, pojmenovali a její autory potrestali, tak věřím, že bychom ty stupidní věty o zlatých komunistických časech dnes nezaslechli už ani v hospodě. Natož pak v parlamentu.

Bajaja se s jistou částí „svoji“ minulosti vyrovnal. Česká společnost zatím ne. Co je naše minulost? Je vůbec naše?

„Až umřu, skrabadlo na boty v Dobřichovicích tam bude dál, a já ne. Není to zvláštní?“ napsal mně o nedlouho kamarád, který nechce být jmenovaný. Až umřeme, továrna na boty ve Zlíně bude dál, a my ne. Hodnota lidského života a jeho odkaz jakoby se násobily až po smrti. Člověk je celý až okamžikem smrti. Naši mrtví předkové se vyrovnali s minulostí? Nebo to čas přesunul na nás, máme to dělat za ně? Když živí velice rádi přepracovávají minulost?

Nevím. Vím však, že čím více se o minulosti bude psát a číst, tím hůře ji budou budoucí demagogové předělávat.

Josef Holcman

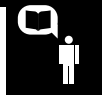

Vyhnaní české Němky

O románu mladé, teprve devěťadvacetileté prozaičky Kateřiny Tučkové, se na podzim roku 2009 hodně psalo a mluvilo. Rozsáhlá beletrie, která vyšla na počátku října, vzbudila ohlas téměř okamžitě, a to nejprve nikoliv kvalitou svého zpracování, nýbrž, pochopitelně, tématem. Tučková na něj upozorňovala už v průběhu práce, která jí dle jejích slov trvala skoro tři roky. Během doby, kdy čerpala materiál z historických pramenů i z rozhovorů s pamětníky, uspořádala například pietní pochod k hromadnému hrobu v Pochořelicích, kde je pohřben dodnes nezjištěný počet

německých brněnských obyvatel. To všechno jsou informace, které dozajista vzbuzují zájem médií i čtenářů. Nicméně nezabýval bych se recenzí této prózy, kdyby její kvality spočívaly pouze v odkrytí a medializaci tabuizovaného tématu. Jsou to nezpochybnitelné kvality prozaického textu, které mě k recenzi románu *Vyhánění Gerty Snirch* (Brno: Host, 2009. 413 s. [ISBN 978-80-7294-315-9](#)) ponoukají.

Kateřina Tučková debutovala před třemi lety novelou *Montespaniáda* velice lehkého vyznění, po níž snad nikdo neočekával takový tematický i stylistický zvrst,

jaký přišel v podobě jejího následujícího románu. Zaměřila se v něm na osud dvacetileté dívky ze smíšeného česko-německého manželství, která s roční dcerou končí v prvních dnech po osvobození Brna v transportu německých obyvatel odsouvaných za hranice. Není tajemstvím, že odsuny organizované před ustanovením Postupimské dohody s sebou přinášely vlnu emocí, která řadu německých obyvatel smetla. Není to však ani obecně známým faktem. Plastické zachycení této události optikou německé dívky, která se na válečných zločinech nepodílela, je tak zcela původním přínosem do množiny charakterů českého literárního bestiáře. Především pro mladší generaci pak může být postava Gerty vhodným propojením působivého příběhu s řadou historických fakt.

Kořením syžetu prózy je několik linií, v nichž se čtivě psaný příběh odehrává. Jednak je to už zmíněná problematika česko-německého konfliktu s jeho vyústěním do poválečných let a posléze pokračující až do roku 2000, kdy se příběh uzavírá smrtí hlavní hrdinky. V rámci této linie se objevují příběhy dalších žen, které válečná mašinérie odvála za hranice Československa, za hranice města nebo za hranice většinové společnosti. Pozoruhodné je, že každá z postav vyprávějících svůj příběh do stylistické roviny textu přináší vlastní jazyk, v některých případech protkávaný německými výrazy. Způsobuje to bohatost nejen jazykovou, ale i charakterovou, neboť jazyk leckterou z postav formuje až do uvěřitelné, plastické podoby.

Další z linií textu se odvíjí v rozpětí mezigeneračních vztahů. Různé generace se s handicapem němec-tví v Československu vyrovnávaly po svém, stejně jako Gertina dcera Barbora a vnučka Blanička. Jejich vztahy tvoří psychologickou, velmi citlivě pojednanou linku příběhu. Právě jejich vztah je ukazatelem tragédie, kterou je postava Gerty nucena prožít a s níž se smíruje jen pomocí uzavřenosti vůči okolnímu světu a tak i postupným hořknutím.

Poslední z linií prózy Kateřiny Tučkové tvoří brněnské městské reálie. Brno prorůstá knihou od let válečných až po současnost a čtenář je v průběhu čtení svědkem postupné proměny města, které patřilo i německým obyvatelům, v šedivý socialistický kolos, který ožívá jen ve vzpomínkách osob procházejících ulicemi. Jakoby tu Tučková odkryla dnes dávno zapomenutou mapu města s jeho významnými stavbami a místy kulturní historie.

Až s jistým překvapením se čte na počátku 21. století próza, která svojí jazykovou střídmostí a vcelku uměřeným (euro)stylem vytváří dojem, jako by byla napsána na přelomu padesátých a šedesátých let minulého století. Žádná postmoderna, žádný experiment, žádná manipulace s narativní linií, absence erotiky, žádný humor ani groteska, ale dokonce ani žádný vyhrzle brutální naturalismus. Vzhledem k závažnosti tématu a jeho obtížné uchopitelnosti je však zmíněná zdrženlivost docela na místě a je

rozhodně ku prospěchu věci. Kniha je napsána tak sugestivně, že si čtenář spontánně ani neuvědomí přeci jen jistou schematičnost hlavních postav: otec = zlý nacistický Němec, bratr totéž v bleděmodrém resp. tmavě hnědém, matka je naopak hodná Češka a Gerta do značné míry přejímá její kladně konotované češství. Co by se dalo knížce vytknout, je snad konec, jenž se trochu bezradně rozostřuje, z čistě literárního hlediska se i poslední stránka dala zpracovat

vybroušeněji a možná i básnivěji. V každém případě je román *Vyhánání Gerty Snirch* výrazným počinem uměleckým, historickým, občanským a politickým a jednoznačně si zaslouží naši bedlivou pozornost. Tuto knihu by si měli přečíst nejen vyhnaní a vyhánějící, ale i ti rozpačitě, nenávisně či lhostejně přihlížející.

Norbert Holub

rozhovor

Rozhovor s Vitem Richterem

PhDr. Vít Richter, absolvent Filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze, obor knihovnictví a vědecké informace. Od roku 1971 pracuje v Národní knihovně České republiky v různých funkcích. V současnosti je ředitelem Knihovnického institutu NK ČR, hlavním koordinátorem programu státní informační politiky Veřejné informační služby knihoven (VISK). Od roku 1998 je prezidentem Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), předsedou Ústřední knihovnické rady (poradní orgán ministra kultury), členem rady Státního fondu kultury a rovněž členem redakční rady v odborných časopisech Národní knihovna a Čtenář.

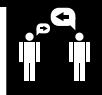
1. Stojím před docela nesnadným úkolem jak začít rozhovor s PhDr. Vitem Richterem. Ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR, prezident SKIP, předseda Ústřední knihovnické rady a jistě mnoho dalšího o čem netuším. Pokud od něj nemáme alespoň jeden mail denně, už se nám zdá něco v nepořádku. Neúnavně nás upozorňuje na důležité nepominutelné informace, konference, semináře, nenásilně, leč přesvědčivě úkoluje. Zkrátka,

jak jednou řekla jedna moje kolegyně „guru českého knihovnictví“.

Všechny zmíněné roviny spolu úzce souvisí, proplétají se a doplňují, někdy se s výhodou umocňují, jindy možná slučují obtížně. Vítku, jak tohle všechno zvládáš?

Nejsem si zcela jist, jestli lze jednoduše říci, že všechno zvládám. Velmi dobře cítím, že v některých případech zůstávám tak trochu na půli cesty a mám pocit nesplněných slibů. Což mě moc netěší. Na druhé straně je potřeba si uvědomit, že mnoho z toho, co je spojeno s mým jménem, je výsledkem spolupráce velkého množství lidí, se kterými spolupracuji. Většina toho, co dělám, je založena na spolupráci. To platí samozřejmě pro SKIP, ale také třeba pro Knihovnický institut. Z tohoto hlediska se dá spíše hovořit o tom, že „prodávám“ práci druhých, a není proto spravedlivé hovořit pouze o mých zásluhách.

2. Přece jen ale tvoje „domovská pozice“ je vedení Knihovnického institutu NK. Představ nám, čím vším se zabývá a jaké nejdůležitější úkoly jej čekají v tomto roce.

Knihovnický institut má celkem tři oddělení. Především je zde Studovna a knihovna knihovnické literatury s největším specializovaným fondem knihovnické literatury na území ČR, která slouží především knihovníkům a studentům. Druhým útvarem je oddělení vzdělávání, které v průběhu roku organizuje desítky vzdělávacích akcí, rekvalifikační kurzů a řadu specializovaných seminářů. Posledním útvarem, který řídím přímo já osobně, je Referát pro analýzu a koncepci VKIS. Referát zajišťuje koordinaci dotačních programů, např. podporu regionálních funkcí a VISK. Jednáme také s kolektivními správci autorských práv, zpracováváme na požádání analýzy a audity činnosti knihoven. V poslední době se také věnujeme hodně projektu „Benchmarking knihoven“, který umožňuje měření a srovnávání výkonu a činnosti knihoven. Čas od času dělá různé průzkumy, například letos bude opakován průzkum četby a čtenářství dospělé populace v ČR. Právě v těchto dnech dokončujeme zprávu z průzkumu o vlivu ekonomické krize na veřejné knihovny.

3. Pojďme nyní na půdu SKIP. V letošním roce se děje řada zajímavých aktivit a mezi vrcholy bude patřit červená valná hromada. V mnoha debatách uvnitř SKIP narážíme na otázky, které minimálně burcují k zamyšlení. Máš na mysli tvář SKIPu, která je, zdá se, pro mnohé nezřetelná, někdy možná nemoderní, diskutujeme, zda jde o generační otázku, trend doby ... Jak to vidíš ty z pozice dlouholetého člena a předsedy?

Na to nemám jednoznačnou odpověď, všechny faktory, o kterých se zmiňuješ, hrají svou roli. Jsem velmi rád, že se o SKIP a jeho budoucnosti diskutuje, a že si vesměs všichni uvědomujeme nutnost

změn. Valná hromada je určitě dobrá příležitost něco změnit – věřím, že do vedení SKIP přijdou noví lidé se zajímavými nápady. Je zcela nesporné, že SKIP „stárne“. Zvyšuje se věkový průměr jeho členů, což do jisté míry kopíruje i situaci v samotných knihovnách. Stále více ale pocítujeme nedostatečný příliv mladých lidí, kteří by přinášeli nové myšlenky, byli kritičtí k tomu, co děláme, ale především, aby postupně na svá bedra převzali činnost, o kterých si myslí, že by se měli dělat lépe.

4. Na výjezdním zasedání výkonného výboru SKIP v Hradci Králové jsme provedli takový miniprůzkum. Zdá se mi, že z něho přes jistou skepsi členů nakonec SKIP vyšel velmi dobře. Bude tento průzkum dál rozšířen, a pokud ano, jak budou výstupy využity?

Udělali jsme si malou anketu, ve které jsme položili tři otázky (Proč jsem vstoupila/vstoupil do SKIP? V čem mi SKIP pomáhá a k čemu mi je užitečný? Co mi na SKIP vadí, co by se mělo zlepšit, co by měl SKIP nabízet?) Anketu bychom rádi nabídli všem členům SKIP. Připravíme ji na webu a vyzveme všechny členy k jejímu vyplnění. Výsledky ankety by měly být jedním z hlavních impulsů pro budoucí strategii SKIP, kterou by mělo zpracovat jeho nové vedení po valné hromadě.

5. Dalším žhavým tématem „skipáků“ je, jak rozšířit členskou základnu, jak lépe prezentovat jeho aktivity a přínosy. Někdy dokonce sami členové neumí příliš detailně vypočítat, čím vším se SKIP zabývá, co vše inicioval a prosadil.

Již před časem jsme se dohodli, že budeme podstatně aktivněji získávat nové členy do SKIP. K tomuto účelu

jsme také vydali nové informační letáky o SKIP a „náborovou“ pohlednici s vtipem Vladimíra Renčina. Kolega Roman Giebisch připravil soubor námětů či jakýsi plán, jak toho dosáhnout. Požádali jsme členy regionálních výborů, aby se snažili oslovit své spolupracovníky, špičkové specialisty ze svého okolí i vedoucí knihoven a získali je pro aktivní spolupráci se SKIP. Byl bych nerad, abychom to pojímali jako jednorázovou kampaň, ale přál bych si, aby se získávání nových členů stalo trvalou součástí toho, co děláme. Knihovny se díky internetu a digitalizaci dostávají do silného konkurenčního prostředí. Stále jasněji se prokazuje, že musíme být připraveni prosazovat a obhajovat zájmy knihoven i celé veřejnosti, být schopni věcně zdůvodnit a vysvětlit úlohu knihoven v moderním světě. K tomu potřebujeme mít dostatečné reprezentativní, silný a efektivně pracující spolek.

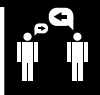
6. Myslím, že rok 2010 bude v mnoha ohledech pro naše knihovnictví takovým vývojovým krokem. Valná hromada SKIP znamená nejen volbu nových orgánů, ale nastoluje žhavá odborná témata. Zcela nedávno se Ústřední knihovnická rada možná poprvé ve své historii sešla na výjezdním zasedání v Telči, kde zahájila práce na koncepci rozvoje knihovnictví do roku 2020. Do týmu byli přizváni další odborníci a během opravdu intenzivní práce se pod vedením zkušených moderátorů dlouho do nočních hodin rodily zárodky nové koncepce. Myslím, že jsme si mnozí na začátku nedovedli zcela představit, jak tento tým reprezentující různé typy knihoven i okruhy odborností pod vedením nezávislé firmy bude pracovat. Zdánlivě chyběla jakákoliv kostra práce a přece, zůstaly za námi kupy prezentací, načrtnutých myšlenek, výměna názorů a podle mého dojmu především v klíčových momentech panující shoda. Jaké jsou

tvoje prožitky, dojmy, jak celou nastoupenou cestu hodnotíš?

V ÚKR jsou zastoupeni ředitelé největších ústředních knihoven a předsedové či předsedkyně knihovnických sdružení. Bez nadsázky lze říci, že se jedná o instituce, které ovlivňují nebo mohou v podstatné míře ovlivnit budoucí rozvoj knihoven. Připravujeme novou koncepci rozvoje knihoven pro období 2011 až 2014 s výhledem k roku 2020. Koncepce by měla formulovat novou vizi budoucího rozvoje knihoven, určit dílčí cíle, stanovit úkoly a projekty, které by měly vést k naplnění vize. Měli bychom také nastavit podmínky pro vzájemnou spolupráci, určit priority dotačních programů. Z tohoto důvodu je nezbytné, abychom byli schopni identifikovat současný stav, zjistit své silné a slabé stránky, uvědomit si také, jaké příležitosti nám budoucnost nabízí, a jak nás případně může ohrožovat. To bylo cílem jednání v Telči. Velký podíl na úspěšnosti měla poradenská firma M. C. TRITON, která se profesionálně zabývá přípravou různých koncepcí a strategických materiálů. Má velké zkušenosti s oblastí veřejné zprávy a zdravotnictví. Díky dobrému moderování se nejen intenzivně pracovalo, ale také diskutovalo a hledala se shoda napříč rozdílnými názory představitelů knihoven všech typů i velikosti.

7. Jaký bude další postup práce na koncepci a kdy bude představena knihovnické veřejnosti?

V Telči byla formulována hlavní vize budoucího vývoje knihoven v ČR a vymezeno 16 klíčových oblastí pro budoucí rozvoj. Vzniklo zde celkem pět pracovních skupin, které by do konce dubna měly stanovit za svou oblast dílčí cíle a úkoly, které je nezbytné splnit pro jejich naplnění. V červnu se ÚKR ještě jednou sejde na dvoudenním zasedání,

kde budou diskutovány dosažené výsledky a rozhodnuto o celkovém pojetí koncepce. Zpracováním vlastního textu návrhu koncepce pověřilo ministerstvo kultury Knihovnický institut NK. Ten připraví základní text dokumentu. První verze koncepce bude představena v září na konferenci Knihovny současnosti 2010. Následně by měla proběhnout veřejná diskuse a v říjnu by měl být návrh koncepce předán ministerstvu kultury. Předpokládáme, že koncepce by měla být schválena a přijata do konce roku 2010.

8. Zpravidla bývá nějaká „úžasná“ otázka závěrem. Víš co, já bych nepokládala otázku závěrem. Protože tento rozhovor je především o věcech budoucích. Takže spíše - kdy příště?

Tak třeba za rok.

Děkuji za rozhovor. Libuše Nivnická

Bude vás zajímat, že...

... svou činnost zahájilo elektronické nakladatelství „knihkupectví“ původní české poezie a prózy, ve kterém si po přečtení volně dostupné ukázky mohou čtenáři na adrese www.digizdat.cz stáhnout s pomocí SMS (za kterou zaplatí v ČR 30,00 korun a v SR 1,58 eura) celý text vybrané knihy. Zkušební provoz zatím umožnil vydat pouze 10 titulů, ale po dosažení operátorem požadovaného minimálního obrátu by jich už od září letošního roku mohlo být kolem 30, po dalších třech měsících asi 100 atd. Z každé odeslané SMS dostává autor staženého digikničky 20 %, tedy zhruba dvakrát tolik, než kolik činí jeho podíl na prodejní ceně knihy tištěné.

... v Knihovně Václava Havla měly svůj křest první publikace z edice Sešity knihovny Václava Havla. Knihovna se nachází v Retězové ulici v Praze a v Evropě je zatím jediná svého druhu. Byla vybudována po vzoru prezidentských knihoven, které mají téměř všichni prezidenti USA. V čele Havlovy knihovny stojí literární historik a pedagog Martin C. Putna. Její pracovníci postupně shromažďují a do digitální podoby převádějí všechny dostupné podklady, nejen Havlova díla v češtině a jejich překlady, ale také vzpomínky pamětníků, fotografie, zvukové nahrávky, videozáznamy atd. Školám i veřejnosti jsou nabízeny výukové i přednáškové programy.

Text první publikace Sešitů představuje verše českého undergroundu 70. a 80. let. Měli jsme underground a máme prd (I. M. Jirous, Fanda Pánek, E. Bondy, V. Brabenec, J. Hutka i V. Havel). Podněcování je trestné je název druhého Sešitu s podtitulem Téměř další divadelní hra Václava Havla. Ve třetím Sešitě se filozof a emeritní profesor UK Ladislav Hejdiánek zamýšlí nad potřebností dramatiků pro naši společnost v textech pod společným názvem Havel je uhlík. Obsahem připravovaných čtvrtých Sešitů má být spiritualita Václava Havla.

... vícejazyčný webový Portál české literatury funguje od roku 2005 pod vedením MK ČR a od března 2009 je řízen a administrován Literární sekci Institutu umění. Na Portálu najdete denně nové Aktuality, které mapují akce v ČR, přejímané i původní rozhovory a texty o současné české literatuře i informace související s českou literaturou v zahraničí. V rubrice Nové knihy vycházejí anotace publikací i s ukázkami. Nové medailony obsahují profily autorů, které jsou neustále doplňovány. Na Portálu jsou k dispozici informace o literární cenách,

periodikách, zahraničních bohemistech aj. Portál pravidelně rozesílá e-mailový newsletter v české a anglické verzi. Na portálu najdete i další rubriky (Autoři, Literární odkazy, Česká literatura v zahraničí, Literatura po roce 1945, Bibliografie). Portál české literatury je určen především k propagaci v zahraničí prostřednictvím poskytování informací.

... roku 2007 vyšla Alberto Manguelovi první kniha v češtině; našim čtenářům se představil Dějinami čtení. Následující rok vyšlo opět v Hostu Manguelovo Čtení obrazů: o čem přemýšlíme, když se díváme na umění?

V loňském roce nakladatelství pokračovalo ve vydávání knih spisovatele, ale i překladatele a editora Alberta Manguela, světoobčana narozeného v Buenos Aires, knihou Knihovna v noci. Nejedná se však o dějiny knihoven, jak ostatně upozorňuje i sám autor, ale především o snahu vysledovat, jak jsou knihovny zmiňovány a popisovány v krásné literatuře. Každá kapitola pojednává o knihovně z jiného úhlu pohledu, klíčovými slovy prvních tří jsou mýto, řád a prostor. Další se týkají cenzury a vyřazování knih, architektury staveb knihoven, ale i dnes tak bezvýhradně přijímané a nadšeně uskučňované elektronizace a digitalizace knihoven. K zastáncům této „bezpečné“ společnosti ovšem autor nepatří, nazývá ji „společností bez dějin“.

Kapitol je celkem patnáct, každá má svůj hlavní znak, svoje ústřední téma. Ač by se mohlo zdát, že kniha je určena především knihovníkům a lidem profesionálně se knihou zabývajícím, jedná se o text velice čtivý, zajímavý, naplněný množstvím informací a psaný s láskou ke knize. Potěšení z četby umocňuje i její sličný vzhled, kterým knihu vybalil její vydavatel Brněnský HOST. Je to kniha, kterou si určitě musíme přečíst.

... moravská zemská knihovna zprovoznila pro své čtenáře bibliobox – schránku na knihy. Bibliobox je samoobslužný a je umístěn před hlavním vchodem do MZK. Díky němu můžete vrátit knihy 24 hodin denně 7 dní v týdnu a to jednoduše vhozením do schránky.

Zaměstnanci knihovny vždy v ranních hodinách knihy vyzvedávají a odečítají z vašeho účtu. V případě, že bude kniha vrácena po uplynutí její výpůjční doby, je nadále nutné zaplatit zpozděné při nejbližší návštěvě.

Bibliobox je odolný proti vlhkosti a vhozené dokumenty jsou dobře chráněny před poškozením. Využitelnost biblioboxu je v průměru 50 knih denně.

Technické ústředí knihoven v Brně

Vám nabízí:

fólii průsvitnou na balení knih

skladové číslo 640-0

Svařovatelná fólie síly 0,08 mm, šířka 400 mm, polorukáv.

Do 1 kg se zabalí cca 100 knih formátu A5.

Cena 1 kg fólie 89,- Kč.

Dodáváme v rolích 10 - 14 kg a 18 - 21 kg.

Pro zákazníky fólii odvíjíme i na 1, 2, 3, 5 kg role.

K fólii Vám můžeme nabídnout
i svářecí páječku na fólie – skladové číslo 906-1,
cena 179,- Kč.

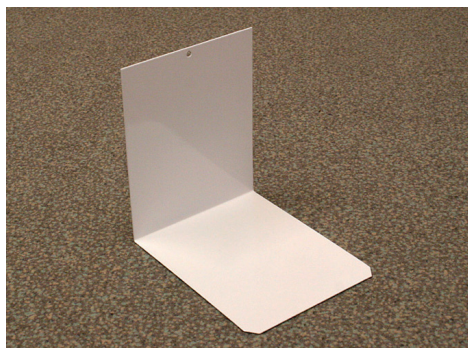
<http://www.mzk.cz/tuk/obr/906-1.jpg>

knížní vzpěry za výhodnou cenu

Platí od 1. března 2010 do vyprodání zásob.

Sklad. číslo	Název zboží	Běžná cena	Po slevě
601-0	Knížní vzpěra kovová velká (140 x 220 x 180 mm)	83,- Kč	69,- Kč
602-1	Knížní vzpěra kovová (110 x 140 x 140 mm)	42,- Kč	36,- Kč

V rámci našich služeb neúčtujeme poštovné a balné!

Technické ústředí knihoven Brno, Solniční 12, 601 74 Brno, Tel.č. 541 646 301, Fax: 541 646 300

e-mail: tuk@mzk.cz, <http://www.mzk.cz/tuk>

U objednávek, prosím, uvádějte: IČ, DIČ, číslo účtu, přesnou fakturační adresu a telefon.

**MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA**

Moravská zemská knihovna
Moravian Library in Brno
Kounicova 65a
601 87 Brno
www.mzk.cz